

LUNDS
UNIVERSITET

Lunds universitet

Historiska institutionen

HISK37: Historiska kandidatkurs

Examinator: Yvonne Maria Werner

Handledare: Dick Harrison

Contra barbaros et haereticos

*Konstruktionen av en gallo-romersk identitet i relation till en
'Andra' i Sidonius, Ruricius och Avitus brevsamlingar*

Namn: Erik Axel William Nilsson

Index

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	3
1.2 Disposition	4
2 Forskningsläge	4
2.1 Kultur och romersk identitet.....	5
2.2 Kristendomen och romersk identitet	9
3 Teori och metod – Identitet som teoretisk ram	10
3.2 Relationell och diskursiv identitet.....	12
3.3 Halsalls identitetsbegrepp	13
3.4 Från teori till empiri: Diskursanalys.....	14
4.1 Den historiska kontexten.....	16
4.2 Om källorna.....	18
4.2.1 Generellt om brev och brevsamlingar under senantiken	18
4.2.2 Det egna urvalet.....	19
4.2.3 De specifika brevsamlingarna och dess författare	21
5 Analys	24
5.1 Del 1: Barbar i en kulturell diskurs	24
5.1.1 Barbar som Språkbruk.....	24
5.1.2 Barbar som korrekt beteende.....	27
5.1.3 Barbar som ett uppfattat hot.....	29
5.1.4 Den försvunna barbaren i Ruricius	32
5.2 Del 2: Barbar och kättare i en kristen diskurs.....	35
5.2.1 Kättare och barbar i Sidonius	36
5.2.2 Kättare och barbar i Avitus och Ruricius.....	40
5.2.3 Den oberoende kättaren	45
6 Resultat med avslutande diskussion	50
7 Litteraturlista	54

1 Inledning

Den enda form av civilisation som kunde urskiljas i den galliska landsbygden en natt runt sekelskiftet år 500 var en romersk villa. Där inne, i ett kallt och fuktigt rum, satt den anrika katolska biskopen Avitus omgiven av ett tjockt mörker som endast hölls i schakt av ett ensamt stearinljus allt svagare sken. All hans koncentration vilade på pergamentet framför honom. Han var upptagen med att inleda ett brev till en gammal bekant:

... Sedan länge har mörkret och mysteriernas dogmer förslutit de grymma barbarernas hjärtan, precis som den Arianska irrläran nu förhäxar dem ...

Avitus lever i en orolig tid. Inte nog med att goterna belägrar Clermont, den universella kristna kyrkan riskerar även att splittras. Trots detta finns en ljuspunkt bland allt mörker, en värdig ledare att följa. Kampen mot den förrädiska irrläran som hotade den värld som han hela livet tjänat var inte över, tänkte den gamle Avitus, innan han fortsatte:

... Prinsen som jag berättade för er om, kung Sigismund, har gått över till den sanna läran, och likt en fanbärare för den katolska kyrkan tagit upp kampen mot de otrogna ...

Det svaga stearinljuset brann inte längre på det massiva ekbordet. Det hade bytts ut mot morgonens första solsken. Ljuset kommer alltid trumfa över mörkret, det visste den gamle biskopen. Avitus kunde äntligen avsluta sitt brev:

... Till Kristi ställföreträdare på jorden, du Fromme och mest Tillgivne vän, påve Symmachus, Farväl!

De få personer vars röster överlevt de 1500 år som har passerat sedan de skrevs ned visar på den förändring som västra Europa genomgick och det hot som den egna identiteten stod inför. Gallo-romaren Sidonius Apollinaris (ca. 430-485), svärson till en romersk kejsare skriver sent i sitt liv hur: "the old degrees of official rank are swept away, those degrees by which the highest in the land used to be distinguished from the lowest, the only token of nobility will henceforth be a

knowledge of letters.¹ Samma uttryck för en oro över den egna aristokratiska identitetens överlevnad och deras egna överlägsenhet visar hans yngre vän, Ruricius av Limoges (ca. 440-510) på. Angående hans söners utbildning skriver han: “Amid such worldly confusion they would indeed lose their nobility if they did not have you as an example.”² Hotet som går att urskilja består inte minst av de redan nämnda barbarerna, men den ’othering’ som förekommer uttrycks också i kristna termer vilket den semi-fiktiva berättelsen om Avitus ovan visar på. Målet med denna studie är att analysera en gallo-romersk aristokratisk identitet i kontexten av Roms fall, eller omvandling. Det här kommer att göras utifrån ett konstituerande förhållande till en *Andre* för att på så sätt undersöka en sammansatt form av identitet, en identitet som kan vara både kulturell, religiös och binär.

Senantiken (ca. 300–600 e.Kr.) var en tid av både kontinuitet och förändring. Den landar mellan den klassiska antiken och medeltiden vilket betyder att den ofta har beskrivits som slutet av en tid och början på en ny. Inom forskningen kring Roms fall finns det två parallella historieskrivningar. Ofta har de politiska, ekonomiska och sociala diskurserna analyserats för sig och då ofta i relation till barbarernas roll i den omvandling sker. Forskare som studerat de religiösa och kulturella diskurserna har i sin tur missat dess relation till den politiska och socio-ekonomiska kontexten människorna handlade utifrån.³ Traditionellt har den även definierats som det västromerska rikets upplösning då själva hjärtat i det mäktiga romerska riket, staden Rom, för första gången på över 800 år plundrades och den sista romerska kejsaren år 476 avsattes av den germanska hövdingen Odovakar. Samtidigt har perioden beskrivits som starten av medeltiden och en mörk period i Europas historia.⁴ Likväl, är den likt vilken annan period i den mänskliga historien inte en tid som kan beskrivas i svart och vitt, även om det på ytan kan framstå som så i våra källor. Mer specifikt landar den här studien mellan ca. år 455 till ca. år 518 då det från Gallien, dagens Frankrike, finns tre översatta brevsamlingar bevarade.

¹ Apollinaris, Sidonius (1965), *Letters III-IX*, (London: Harvard University press), s. 405.

² Ruricius Lemovicensis (1999), *Ruricius of Limoges and friends: a collection of letters from visigothic Gaul: letters of Ruricius of Limoges, Caesarius of Arles, Euphrasius of Clermont, Faustus of Riez, Graecus of Marseilles, Paulinus of Bordeaux, Sedatus of Nimes, Sidonius Apollinaris, Taurentius and Victorinus of Fréjus*, (Liverpool: Liverpool University Press), s.108.

³ Wood, Ian (2018b), *The Transformation of the Roman West*, (Leeds: Arc Humanitarian Press), s. 34.

⁴ Nobel, Thomas F.X. (2006), ‘Introduction: Romans, barbarians, and the transformation of the roman empire’, i Thomas F.X. Noble (red.) *From Roman provinces to medieval kingdoms: Rewriting histories*, (London: Routledge), s. 2-3. Se även Mathisen, Ralph W. (2003), *People, Personal Expression, and Social Relations in Late Antiquity, Volume 1 – Translated Texts from Gaul and Western Europe*, (Michigan: University of Michigan Press), s. 1-2; Harris, Jill (1994), *Sidonius Apollinaris and the Fall of Rome AD 407-485*, (Oxford: Clarendon Press), s. 1-2.

1.1 Syfte och frågeställningar

Den monumental omvandling perioden utgjorde för människors liv krävde en respons mot det hot den egna identiteten uppfattades stå inför. Det gjordes ofta genom att framställa den egna gruppen som speciell. Den egna gruppen står i ett relationellt förhållande till en *Andra*. Denna, i Historieprofessorn Walter Pohls anda, binära identitet, förhållandet mellan den egna gruppen (*Vi*) till främmande grupper (*Dem/Andra*), utgör utgångspunkten för den följande studien.⁵ Den följande studien argumenterar för att den relationella/binära utgångspunkten utgör en viktig del för att förstå den gallo-romerska aristokratiska identiteten, i kontrast till speciellt en etnisk identitet, vilken länge varit en central del inom senantika studier. Mer konkret är det förhållandet mellan föreställningar kring en barbarisk och kättersk *Andra*, Sidonius, Ruricius och Avitus brevsamlingar ger uttryck för, och den egna gallo-romerska aristokratiska identiteten jag ämnar undersöka. För att göra detta kommer föreställningar i dessa brevsamlingar kring en *Andre* att lyftas fram och de dominanta identifikations formerna samt de centrala diskurserna i detta binära förhållande att analyseras.

Frågeställningar

Utifrån syftet ovan blir följaktligen denna studies huvudsakliga frågeställning följande:

Hur kan vi förstå relationen mellan diskurser kring den Andre som de konstitueras i senantika brevsamlingar och konstruktionen av en gallo-romersk aristokratisk identitet inom kontexten av Roms fall?

Frågan kan sägas bestå av två delar där den andra delen utgör det huvudsakliga intresset för studien. Den första delen berör just diskurserna kring en *Andre*, dvs, barbaren och kättaren. Den andra delen behandlar dessa diskursers påverkan på den egna identiteten.

- 1) Hur framställs den *Andra* i brevsamlingarna?
 - a) Vilka olika diskurser går att urskilja i framställningen?
 - b) Hur skiljer sig diskurserna av den barbariska och kätterska *Andra* åt?

⁵ Pohl, Walter (2018), 'Introduction: Early medieval Romanness – a multiple identity', i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 24-25.

- i) Skiljer sig diskurserna kring en och samma *Andra* åt i brevsamlingarna och i så fall hur?
 - c) Vilken roll spelar politiska, ekonomiska och sociala aspekter, både i potentiella skillnader och likheter i diskursernas utformning?
- 2) Hur påverkas den egna identiteten av diskurserna kring en *Andra*?

1.2 Disposition

Den här uppsatsen är organiserad i sex avsnitt. Uppsatsens syfte har redan fastställts och närmast följer en genomgång av den relevanta vetenskapliga litteraturen angående en gallo-romersk identitet. Följaktligen utgår avsnitt två och avsnitt tre från begreppet identitet. Avsnitt tre ämnar däremot föra en djupare diskussion kring identitet som teoretisk ram och hur det kommer appliceras i den kommande analysen, samtidigt som fördelarna av en relationell/binär identitet kommer att lyftas fram. Kapitel fyra ger en översikt av den historiska bakgrunden för att sedan föra en diskussion kring källorna och det egna urvalet. I kapitel fem analyseras relationen mellan brevsamlingarnas framställning av en *Andra* och den gallo-romerska identiteten utifrån kontexten av Roms fall. I avhandlingens sista avsnitt sammanfattas de huvudsakliga resultaten med återkoppling till den relationella/binära utgångspunkten.

2 Forskningsläge

Forskningsläget kring identitet är stort i senantika studier. Historikern Ralph W. Mathisen tillsammans med historikern Jill Harris var tidig i att undersöka romersk identitet. De båda har även huvudsakligen lagt fokus på den gallo-romerska aristokratiska identiteten. Närmast denna studies teoretiska perspektiv står Pohl och Historikern Guy Halsall. Den romerska identiteten har även hos dessa två på senare tid blivit av intresse, inte minst på grund av deras syn på relationen mellan romersk och barbarisk identitet som konstituerande. Postdoktorn inom historia Veronika Egetenmeyrs bidrag i ett nyutkommet samlingsverk har undersökt användningen av termen barbar i Sidonius utifrån just dess konstituerande verkan på den egna identiteten. Detta betyder att hon ligger nära min egen studie både när det gäller källor, omfattning och teori. Naturligtvis har flera forskare gjort väsentliga insatser angående den senantika gallo-romerska identiteten och de som ses som mest relevanta kommer att ges plats här.

2.1 Kultur och romersk identitet

Ralph W. Mathisens många studier av romersk identitet är central för vår förståelse av en mer specifik gallo-romersk identitet under senare halvan av 400-talet och början av 500-talet. Det som förenar majoriteten av Mathisens många studier av den gallo-romerska aristokratin är att han undersöker ett ideal. Visst har subjekten olika möjligheter men i det stora hela ser han deras handlingar utifrån utgångspunkten av en gemensam romersk respons kring ett uppfattat hot gentemot den egna identiteten.⁶ Han har generellt undersökt de sociala och kulturella effekterna barbarerna hade på de bofasta romarna i dagens Frankrike genom att studera flera olika litterära verk som brev, dikter, lag koder, panegyrik med mera. Specifikt har hans fokus främst legat på den romerska kollektiva reaktionen till den förändring barbarerna förde med sig genom att förhålla denna respons mot den historiska kontexten. Det som han framförallt lyfter fram som inom den romerska identiteten är innehavandet av ett ämbete, en klassisk romersk utbildning och solidaritet inom den egna gruppen.⁷ När det gäller relationen mellan *Vi* och *Dem* påpekar han kortfattat hur gallo-romarna med tiden kom att se vissa av de nyanlända burgunderna som en del av ett *Vi* eftersom de allt mer betedde sig som romare.⁸

Min studie tar efter Mathisen, både i min vilja att undersöka vad som skulle kunna sägas var gemensamt eller dominerande i den gallo-romerska identiteten. Mathisen har ett mer konkret fokus på den gallo-romerska identiteten och den binära aspekten utgör endast en mindre del. Hans studier, speciellt *Roman Aristocrats in Barbarian Gaul*, ligger nära min egen när det gäller källor. Gentemot honom utgår jag dock enbart från de epistolografiska samlingarna, och de är synen inom dessa som undersöks. Dessutom bör det nämnas att han undersöker en längre period än vad jag själv gör. Tillsammans betyder det här att den följande studien är betydligt mer fokuserad.

Harris likt Mathisen menar att en klassisk utbildning, ämbete och solidaritet är av störst vikt inom den gallo-romerska identiteten. Hon pekar däremot även mer konkret på religionens centrala roll inom den samma och att medlemmarna tyckte och tänkte likadant. Än mer visar hon på vikten av att applicera en förståelse för vad en romersk identitet är utifrån hur de själva såg det och inte anlägga en modern förståelse. På senare tid har även Mathisen visat på hur begreppet

⁶ Se Mathisen, Ralph W. (1993), *Roman Aristocrats in Barbarian Gaul – Strategies for Survival in an Age of Transition*, (Austin: University of Texas Press); Mathisen, Ralph W. (2001), 'The Letters of Ruricius of Limoges and the Passage from Roman to Frankish Gaul', i Ralph W. Mathisen och Danuta Shanzer (red.) *Society and Culture in Late Antique Gaul – Revisiting the Sources*, (Aldershot: Ashgate), s. 101-115; Mathisen (2003).

⁷ Mathisen (1993), s. 12. Se även Mathisen (2003), s. 3–4.

⁸ Mathisen (1993), s. x-xii, 135–136.

“Roman” kunde användas på olika sätt och då ofta också betydde olika saker för olika individer. Specifikt undersöker han hur den romerska identiteten blev allt mindre lockande i och med att de nya barbarkungadömena växte sig starkare.⁹ Gentemot Mathisens studier fokuserar däremot Harris endast på Sidonius litterära verk, samt att hon än mer lyfter fram att den gallo-romerska aristokratin i sig i verkligheten var splittrad. Även om Sidonius själv vill lyfta fram en enad identitet baserad på kejsarligt ämbete och litterär skicklighet utgör det inte den realitet som speglas i hans efterlämnade skrifter. Det finns inte en enad *nobilitas* med gemensamma intressen utan det var hög konkurrens mellan dess medlemmar.¹⁰ Liknande resultat har doktorn i historia M. Heinzelmänn visat på i sin undersökning av Hilary av Arles “affär”. Han undersöker en okänd händelse som sätter Hilary i centrum för en maktkamp inom den gallo-romerska aristokratin. De slutsatser Heinzelmänn ställer fram stämmer väl överens med de slutsatser Harris själv dragit, men han är noga med att lyfta fram att det gäller olika tankar angående vad det innebär att vara Gallo-romare och inte specifikt grundade i en verklighet bortom tanken.¹¹

Dessa olika syner på romersk identitet tycks visa på att det inte enbart var en splittrad klass med sina egna interna maktkamper men att det i grunden handlar om skilda förståelser inom gruppen kring vad det innebar att vara en Gallo-romersk aristokrat. Heinzelmänn och Harris slutsatser kring romarnas syn på sig själva som mindre enhetliga än vad den självpresentation som brevsamlingarna utgör är viktigt att ha i åtanke. Speciellt är det individualiteten hos Sidonius, Ruricius och Avitus jag vill ta vara på.

Historikern Ian Woods fokus i *Roman barbarians in the burgundian province* är hur användandet av termen barbar förändras mellan bland annat Sidonius och Avitus. Det han lyfter fram är att bilden av barbaren kan vara positiv. Sidonius tidiga verk ser definitivt burgunderna som barbariska, men med tiden utvecklas en förståelse för fördelarna med ett samarbete med barbarerna att utvecklas inom Sidonius vänskapskrets. Tydligare blir detta hos Avitus som ser de Burgundiska kungarna som skyddare av vad som fanns kvar av Rom. Förändring är tämligen snabb från barbarer

⁹ Mathisen, Ralph W. (2018), ‘Roman identity’ in Late Antiquity, with special attention to Gaul’, i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter).

¹⁰ Harris (1994), s. 16-17, 245-251.

¹¹ Heinzelmänn, M. (1992), ‘The ‘a ffair’ of Hilary of Arles (445) and Gallo-Roman identity in the fifth century’, i John Drinkwater och Hugh Elton (red.) *Fifth-Century Gaul: A Crisis of Identity?*, (Cambridge: Cambridge University Press), s. 251.

till, om än motvilligt, samarbete, till beskyddare.¹² Wood har även undersökt hur det förflutna kan påverka samtiden. Historiskt osanna myter och legender visar han kan betyda lika mycket för den egna identiteten som religion, klass eller geografi.¹³ Speciellt intressant för den kommande studien är den flerskiktade identitet som Wood visar på, och som är något som nästa del kommer belysa närmare.

Det gemensamma hos samtliga ovan är viljan att undersöka verkligheten bakom texten. Jag ser däremot diskursernas performativa förmåga som en central del i den gallo-romerska identiteten. Mitt fokus ligger inte direkt på vad texterna kan berätta, även om det uppenbarligen berörs indirekt, utan på dess funktion som identitetsskapande. Detta kommer tas upp närmare i teori och metod delen som följer detta forskningsläge.

Professorn i antikens historia Sigrid Mratschek utgår likt Mathisen och Harris från tanken kring, inte en speciell kontinuitet i romersk identitet, men att det är en respons mot ett uppfattat hot av förändring.¹⁴ Lik Wood visar hon även på det förflutna som grunden för Sidonius ideal men från andra utgångspunkter. Hon menar att de litterära verken Sidonius lämnat efter sig, i sig själva fungerar som identitetsskapande, även om den historiska kontexten spelar en viss roll. Hon tar även efter Harris då hon menar att aristokratin ansåg sig tänka och tycka likadant, samt att de såg sig själva som en enad grupp. Mratschek menar att detta utgår från tanken kring *amicitia*, och att begreppet även innehåller tanken kring den egna gruppens överlägsenhet som en mer konkret distinktion gentemot andra grupper. Genom att undersöka estetiken som framkommer i Sidonius självpresentation vilket består av hans klass beteende och sofistikerade litterära smak visar hon på hur Sidonius framställde sig som både “the artful reader [...], and the arbiter of good taste for his own epoch.”¹⁵ Just tanken kring *amicitia* är av vikt då det i grunden handlar om en tanke kring ett visst beteende som överlägset och en metod för särskiljning.¹⁶

¹² Wood, Ian (2018a), ‘Roman barbarians in the Burgundian province’, i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 280-289.

¹³ Wood, Ian (2006), ‘Defining the Franks: Frankish origins in early medieval historiography’, i Thomas F.X. Noble (red.) *From Roman provinces to medieval kingdoms: Rewriting histories*, (London: Routledge), s. 110-119.

¹⁴ Mratschek, Sigrid (2020a), ‘Sidonius’ Social World’, i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 215-216.

¹⁵ Mratschek, Sigrid (2020b), ‘Creating Culture and Presenting the Self in Sidonius’, i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 237, 239-241, 258-259.

¹⁶ Pohl (2018), s. 9-33.

Egetenmeyr har undersökt Sidonius användning av termen *barbarus* och hennes studie står min egen nära i och med detta fokus på en binär identitet. Dessutom utgår hon från användningen av termen i samtida källor samt att hon ser relationen mellan Sidonius användning av *barbarus* utifrån ett liknande teoretiskt perspektiv som jag själv gör. Hon argumenterar för att det fortfarande är av intresse att undersöka förhållandet romare och barbar men utifrån en mer relationell utgångspunkt. Det fåtaliga omnämmandet av termen barbar hos Sidonius, som är den som använder termen mest av de tre subjekten min studie, beror på att termen har tagit sig nya former konstaterar Egetenmeyr. För det första använder han sig av etniska benämningar som bland annat Visigoter; för det andra handlar det om stereotyper som i samtiden hade självklara kopplingar till det barbariska men som vi inte uppfattar idag; för det tredje ägde en skift rum, från att använda termen barbar till att använda kättare; för det fjärde kan det barbariska ta sig formen av metaforer. Till sist, lägger Sidonius ofta sitt fokus på individer, vilket Egetenmeyr menar specifikt är relaterat till breven. Implikationerna blir att individer som i vanliga fall skulle ses som barbarer eller tvärtom kan, genom korrekt beteende, framstå som romare/barbar, samtidigt som gruppen de tillhör fortfarande ses som barbarer/romare. Individen kan utgöra ett undantag från den generella gruppen de annars anses tillhöra.¹⁷

Identitet har varit centralt i en stor del av Pohls identitetsforskning. Han har bland annat visat på hur etnisk identitet under senantiken intar en central roll i inte bara i de barbariska kungadömena men även för den lokala romerska befolkningen. Inte minst blev den etniska identiteten under senantiken av allt större vikt för den politiska och sociala sammanhållningen.¹⁸ Dessutom skriver han att motsatserna Romerskt/barbariskt med tiden byttes ut mot ett kristet/hedniskt *Vi* och *Dem* tänk och att dessa två kategorier endast sammanföll en kort tid. Halsall i sin studie *Barbarian migrations and the Roman West, 376–568* menar likt Pohl att den etniska identiteten utgör grunden för politisk makt i den nya värld som tar form under 400-talet. Detta beror på att den romerska identiteten förlorar sin legitimitet och då också sitt sammankopplade

¹⁷ Egetenmeyr, Veronika (2020), 'Sidonius Apollinaris's Use of the Term *Barbarus*: An Introduction', i Matthias Friedrich och James M. Harland (red.) *Interrogating the 'Germanic'*, (Berlin: De Gruyter).

¹⁸ Pohl, Walter (2013), 'Christian and Barbarian Identities in the Early Medieval West: Introduction', i Walter Pohl och Gerda Heydemann (red.) *Post-Roman Transitions – Christian and Barbarian Identities in the Early Medieval West*, (Turnhout: Brepols Publishers), s. 8-17.

värde.¹⁹ Än mer har han på senare tid pekat på hur oppositionen romersk/*Andre* blev mindre uttalat negativ efter runt år 476, vilket ligger mitt i den period jag själv undersöker.²⁰

2.2 Kristendomen och romersk identitet

Kristendomen är den andra identitetsmarkör som flera av de tidigare är medvetna om spelade en stor roll i denna nya 400- och 500-tals gallo-romerska identiteten men som de två följande lägger i centrum i sina studier. Historieprofessorn Lisa Kaaren Bailey menar att det traditionella sättet att se personer som Sidonius: att endast åta sig biskopmanteln på grund av den makt som ämbetet kom att innebära är en feltolkning. Hon menar att biskopsämbetet blev ett viktigt ämbete efter att kristna tankar kring asketism lett till en ny mentalitet och ett förändrat spirituellt klimat under perioden. Asketismen var central för denna nya aristokratiska spiritualiteten och var nära kopplat till dygd. Speciellt var elitens dygd extra viktig i oroliga tider. Begreppet i sig framkommer ofta som ett antagande kring den mänskliga fallenheten till synd och är vanligt hos många av de senantika författarna. Bailey menar att “the language of sin” i Sidonius tar sig formen som botgörelse, förbön, allmosa och framkallandet av gemenskap hos gruppen. De är alla medel för att överkomma den mänskliga synden.²¹

Yitzhak Hen har även hon undersökt den kristna påverkan på en romersk identitet. Hon menar bland annat att Gregory of Tours när han pekade på sin egen *romanitas* gjorde det i kristna termer och att istället för dikotomin romare och barbar var det istället katolsk och arian som stod i fokus. Till motsatt från Mathisen som menar att de nicenska Gallo-romarna inte kände sig hotade av den germanska arianismen menar Hen att arianismens avvikelser togs på största allvar.²² Än mer pekar Hen på hur detta självklart var individuellt betingat, en arian såg det arianska som viktigt i en romersk identitet och tvärtom. Likväl kom den nicenska tron under 400 och 500-talet och framåt bli en allt större del av den romerska identiteten.²³

¹⁹ Halsall, Guy (2007), *Barbarian Migrations and the Roman West 376-568*, (Cambridge: Cambridge University Press), s. 497-498, 517, 518. Se även Halsall, Guy (2004), ‘Gender and the End of Empire’, *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, (34:1), s. 30-31.

²⁰ Halsall, Guy (2018), ‘Transformations of Romanness: The northern Gallic case’, i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 52.

²¹ Bailey, Lisa K. (2020), ‘Sidonius and Religion’, i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press).

²² Jfr Hen, Yitzhak (2018), ‘Compelling and intense: The Christian transformation of Romanness’, i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 65-66; Mathisen (1993), s. 48.

²³ Hen (2018).

Både Baileys och Hens slutsatser är viktiga för denna studie då de inte endast lyfter fram den kristna aspekten av den romerska identiteten, utan lägger den i fokus. Bailey ger ett mer konkret exempel på kristendomen hos Sidonius medan Hen gör en mer generell analys av relationen mellan *Vi* och *Dem*. Den andra delen av min analys sätter den kristna diskursen i fokus och mycket av både Baileys och Hens forskning blir då relevant.

Samtliga ovan behandlar en specifik gallo-romersk identitet och flera berör det binära förhållandet mellan den gallo-romerska identiteten och en *Andra*. Hos vissa berörs det bara i förbifarten samtidigt som det hos andra är utgångspunkten för deras studier. Det kan tyckas att genomgången ovan kan liknas vid en teoretisering. Till viss del stämmer detta, teorier uppstår inte från intet och sannolikt har flera av dessa studiers resultat bidragit till Pohls och Halsalls syn på etnisk identitet. Detta forskningsläge utgör på så sätt en brygga till den följande teoridelen men utgör också en utgångspunkt för dagens syn på en gallo-romersk aristokratisk identitet. Den kommande undersökningen skiljer sig från samtliga ovan eftersom den specifikt ämnar undersöka Sidonius, Ruricius och Avitus brevsamlingar utifrån en utgångspunkt av en binär identitet vilket inte tidigare gjorts utifrån den teoretisering som följer här näst.

3 Teori och metod – Identitet som teoretisk ram

Generellt har identitet inom senantika studier ofta definierats som etnisk identitet och då främst en barbarisk sådan.²⁴ För någon som är ny inom studiet av senantiken verkar begreppet etnicitet vara synonymt med begreppet identitet eller till och med överordnat all annan form av identitet. Historikern Thomas F. X. Noble ställer en fråga vilken jag anser viktig att besvara: “are identity and ethnicity more or less the same?”²⁵ Etnicitet har ofta setts som en mer konkret form av identitet, ett mer applicerbart begrepp och det går att argumentera för att identitet utgår från individen samtidigt som etnicitet behandlar en bredare grupp.²⁶ Det har däremot blivit tydligt att etnicitet inte kan inkludera all form av identitet, speciellt då forskningen börjat intressera sig för romersk

²⁴ Nobel (2006). Se även Pohl (2018).

²⁵ Noble (2006), s. 4.

²⁶ Pinto, Otávio L.V. (2020), ‘What Can Cultural Anthropology Do for Medievalists? A Methodological Discussion of Ethnicity Applied to Late Antique and Early Medieval History’, i Matthias Friedrich och James M. Harland (red.) *Interrogating the ‘Germanic’*, (Berlin: De Gruyter), s. 111.

identitet. Att romersk identitet är mer än endast etnisk identitet har påvisats på flera håll, inte minst i forskningsläget ovan.²⁷

Pohl, själv en förespråkare för etnicitetbegreppets användbarhet, har följt den konceptualisering som skett inom andra discipliner och har utvecklat en syn på etnisk identitet starkt påverkad av den interpretivistiska traditionen. Etniska grupper, menar han, bör inte ses som biologiskt oföränderliga utan som ett resultat av historiska processer, eller till och med historiska processer i sig själva.²⁸ Identitet kan förändras men begreppet i sig har även möjlighet att förändra. Specifikt är det komplexiteten och det skilda användandet av vad en romersk, eller någon annan form av identitet kunde betyda i olika situationer, tider och för olika människor som är viktigt att inte förlora i våra studier. Detta försöker Pohl förhålla sig till då han menar att identiteten kan ses som specifikt etnisk men också som bland annat kulturell och religiös, politisk och rättslig men även binär. Denna sammansatta identitet är enligt honom fortfarande föga förstådd. Pohls term för denna sammansatta identitet är ”modes of identification”.²⁹ Detta kommer att diskuteras närmare i teori och metodkapitlets avslutande del. Nu är det endast av vikt att förstå att det handlar om olika former av identifikation, sätt för människor att identifiera sig själva och att den relationella/binära identiteten utgör en sådan form av identifikation bland flera.

Jag menar att den binära identiteten kan utgöra en lika intressant utgångspunkt för en studie som behandlar identitet under senantiken som den etniska. Även fast Pohl på senare tid har kommit att intressera sig för en bredare form av identitet så är det främst den etniska som legat i fokus.³⁰ Närmast kommer tankar om identitet som binär/relationell och diskursiv betingad att presenteras och placeras i fokus för den här studiens identitetsbegrepp. Baserat på detta kommer sedan en definition av identitet att göras utifrån Guy Halsall etnicitets begrepp, som jag menar utgör ett väl anpassat ramverk för att utföra en analys ur ett mer generellt identitetsbegrepp. Inte minst då identitet kan sägas innehålla flera olika former av identifikation eller flera olika identiteter, där etnisk identitet endast utgör en av dessa.³¹

²⁷ Se Drinkwater, John och Hugh Elton (red.) (1992), *Fifth-Century Gaul: A Crisis of Identity?*, (Cambridge: Cambridge University Press); Harris (1994); Mathisen (1993); Matthews, John (1990), *Western Aristocracies and Imperial Court A.D. 364–425*, (Oxford: Clarendon Press); Pohl (2018).

²⁸ Pohl, Walter (1998), 'Introduction: Strategies of distinction', i Walter Pohl och Helmut Reimitz (red.) *Strategies of Distinction – The Construction of Ethnic Communities, 300–800*, (Leiden: Brill), s. 8–9.

²⁹ Pohl (2018), s. 8–9.

³⁰ Se Pohl (1998, 2013, 2018).

³¹ Se Pohl (2018) och Halsall (2007, 2018).

3.2 Relationell och diskursiv identitet

Identitet kan sägas vara både relationell och diskursiv.³² Centralt för definitionen av identitet som relationell är, i Saidansk anda, dikotomin mellan *Vi* och *Dem*. Dikotomin utgörs av Pohls binära identitet och ligger i grunden för all form av identitet då det kan påstås att identiteter alltid är konstituerade utifrån olikheter. Mer specifikt handlar identitet som relationell om distinktionen av ett *Vi* gentemot ett (eller flera) *Dem*. Ofta uppfattas denna uppdelning av identitet som svart och vit, men den bör inte ses som sådan. Den romerska/*Andre* åtskillnaden var inte alltid självklar. Vad det betydde att vara Romare och vem eller vilka som ställdes som dess motpol kunde skifta från situation till situation. Kategorin *Dem* kan dessutom sägas bestå av olika nivåer av främmande vilka då också ses som varierande grader av hot mot den egna tillvaron.³³ I grunden handlar det om att de diskurser som finns bevarade i källorna sällan förs utifrån en diskurs mellan *Vi* och *Dem*, utan oftast, och uteslutande i brevsamlingarna, förs diskursen mellan *Vi* och *Vi*. *Vi* bör vara på ett sätt på grund av att *Dem* (i kontrast till *Ni*) uppför sig på ett speciellt sätt. Den uppfattade *Andre* har ingen egen röst. Vad det här betyder för studien är att det hjälper förklara varför författarna sällan har en positiv eller negativ syn på samma grupp människor.³⁴ Om vi definierar barbarerna som en grupp skriver till exempel Sidonius följande: "Gaul, much to her sorrow, has long endured among barbarians who are milder than they,".³⁵ Gallien verkar stå inför ett hot från någon form av barbarer, och dessa verkar här utgöra en mer distinkt form av *Andre* jämfört med de barbarer Sidonius är van vid. Mer än att visa på hur Sidonius ansåg att det fanns nivåer olika av *Andra* placeras kategorierna *Vi* och *Dem* i en asymmetrisk position till varandra, i kontrast till relationen som neutral.³⁶

Den diskursiva delen behandlar språket där diskurserna i sig utgör förutsättningen för subjektets (den gallo-romerska aristokratins) identitet. Jag förespråkar en syn på språk som handlande och genom att göra detta ges diskurserna makten att påverka hur verkligen uppfattas.³⁷ Brevsamlingarna är i den här mening inte passiva dokument som förmedlar en redan klar identitet

³² Wæver, O. (2002), 'Identity, communities and foreign policy: discourse analysis as foreign policy theory', i Lene Hansen och Ole Wæver (red.) *European Integration and National Identity – The challenge of the Nordic states*, (London: Routledge), s. 24-27.

³³ Pohl (2018), s. 24–26. Se även Mathisen (1993), s. 1.

³⁴ Halsall (2007), s. 56.

³⁵ Apollinaris (1965), s. 187.

³⁶ Pohl (2018), s. 24. Se även Pohl och Reimitz (red.) (1998).

³⁷ Laclau, Ernesto och Chantal Mouffe (2008), *Hegemonin och den socialistiska strategin* [Översättning: Carl-Michael Edenberg; Inledning: Klas Gustavsson], (Göteborg: Glänta), s. 172.

som vi tar del av, utan dess innehåll bör ses som identitetsskapande. Diskurserna spelar roll.³⁸ Än mer krävs det för att en grups identitet ska kunna upprätthållas i tider av förändring att det sker en kontinuerlig process av interaktion. De dominanta identiteterna som de förekommer inom denna interaktion blir således av intresse för undersökning. Denna relationella och diskursiva förståelse av identitet resulterar i att identitet inte kan förstås som något en grupp innehar utan det är istället något som formas, upprätthålls eller förändras genom diskurserna.³⁹ Genom att lägga fokus på diskurserna och de föreställningar som framställs i brevsamlingarna förhåller sig denna undersökning till ett centralt metodologiskt problem. I och med att kategorier fastställs redan innan en analys av källmaterialet är gjord finns risken att moderna uppfattningar vad exempelvis barbar eller religion innebär appliceras.⁴⁰ Kategorierna, kulturell och religiös identitet, som analysen är uppdelad i är alltså gjorda i efterhand.

3.3 Halsalls identitetsbegrepp

I Halsalls definition av identitet går det att urskilja ett tydligt *Vi* och *Dem* tänk, inte minst då begreppet på en grundläggande nivå kan definieras som tro: tron på verkligheten av den egna identiteten och dess olikhet jämfört med andra. Det här betyder att identitet är *kognitiv*, “a state of mind”, en social konstruktion. Utöver identitet som kognitiv klassificerar han även identitet som performativ, flerskiktad, dynamisk och situationell. *Performativ* identitet handlar om att vad som anses vara distinkt för en identitet, kläder, traditioner, språk med mera, får mening i relation till andra grupper. Identitet i den här meningen är inget som bara existerar utan skapas och kan tillsammans med det epistemologiska antagandet: identitet är en social konstruktion, sägas utgöra grunden för denna studies definition av begreppet identitet. Att identitet är *flerskiktad* betyder att en och samma person kan se sig som svensk men också ölänning eller som romare men också kristen. En och samma person har alltså flera sätt att differentiera sig på. Identitet som *dynamisk* innebär att identiteter kan skifta i betydelse. Hos Halsall är den dynamiska delen tidsbaserad, samtidigt som den hos Pohl inkluderar det situationella element.⁴¹ Jag har valt att följa Halsalls

³⁸ Nilsson Hammar, Anna (2018), ‘Diskursanalys’, i Martin Gustavsson och Yvonne Svanström (red.) *Metod: Guide för historiska studier*, (Lund: Studentlitteratur), s. 144.

³⁹ Pohl (2018), s. 8.

⁴⁰ För detta problem inom arkeologin se Woolf, Greg (1998), *Becoming Roman – The Origins of Provincial Civilization in Gaul*, (Cambridge: Cambridge University Press). Att samma problem även gäller inom historisk forskning se Pohl, Walter (2015), ‘Comparing Communities – The Limits of Typology’, *History and Anthropology*, (26:1).

⁴¹ Jfr Halsall (2007), s. 42; Pohl (2018), s. 8.

uppdelning eftersom den situationella biten kräver extra förklaring. Att identitet är *situationell* betyder att identitet kan röra sig på både mikro- och makro-nivå. Mikronivån behandlar sociala interaktioner mellan individer, och makronivån lägger fokus på den bredare politiska och ekonomiska kontexten. Eftersom identiteter kan påverkas men också påverka den historiska processen står mikro- och makro-nivån i relation med varandra. De individuella diskursiva handlingarna och det politiska och ekonomiska läget har båda möjlighet att förändra hur verkligheten uppfattas i och med att de båda kan påverka vad som anses vara rätt och fel. Dessutom betyder det att relationen mellan olika grupper inte är enhetlig utan distributionen av makt är sällan likvärdig.⁴² Den följande delen ämnar definiera de centrala analytiska delarna för den här undersökningen, samt konkret redogöra för det metodologiska tillvägagångssättet för densamma.

3.4 Från teori till empiri: Diskursanalys

Först och främst, bör det nämnas att diskursanalys mer utgör en form av verktyg för att forma frågeställningar än en konkret metod.⁴³ Den teoretiska ramen som denna undersökning baseras på har givit diskurser och då också identitetsbegreppet en performativ roll men också en viss fluiditet. Detta stämmer väl in i vad som kan kallas en handlingsorienterad, eller performativ, diskursanalys. Denna form av diskursanalys kan summeras i ett par frågor. Vad är det den här diskursen gör? Och hur är den här diskursen konstruerad för att göra detta?⁴⁴ Dessa har tagit sig en mer källinriktad version i form av uppsatsens huvudfråga.

Grundläggande för en diskursanalys är diskurserna själva, men även analysen av subjektet, vilket i den här undersökningen utgörs av den gallo-romerska aristokratiska identiteten.⁴⁵ I och med att upprätthållandet och skapandet av en grupps identitet kräver ständig interaktion är det av intresse att identifiera olika "subjektspositioner" eller vilket hos Pohl kan sägas utgöras av hans olika identifikations former. Som nämnts tidigare är identitet flerskiktad, vilket betyder att den ena formen av identifikation inte utesluter den andra. Pohl själv identifierar romersk identitet som delvis urban, rättslig och samhällelig, militär, territoriell, imperial, kulturell, religiös, binär och etnisk.⁴⁶ Det blir således intressant att granska hur Sidonius, Ruricius och Avitus definierar och rättfärdigar sin egen åtskillnad gentemot *Andra* genom att lyfta fram olika delar av dessa olika

⁴² Halsall (2007), s. 38–42.

⁴³ Nilsson Hammar (2018), s. 144.

⁴⁴ Bryman, Alan (2016), *Social Research Methods*, 5. uppl., (Oxford: Oxford University Press). s. 531-532.

⁴⁵ Nilsson Hammar (2018), s. 142.

⁴⁶ Pohl (2018), s. 9–26. Se även Nilsson Hammar (2018), s. 142–143.

“identiteter”. Än mer är det inte nödvändigt att karaktärisera en identitet som det ena eller det andra.⁴⁷ Vad det här betyder är inte att, även om det i den här studien är den binära identiteten som ligger i fokus, att jag argumenterat för att den gallo-romerska identiteten endast var en binär sådan, utan likt Egetenmeyr ovan, att det binära utgör en intressant kategori att föra en undersökning från, och en del av en mer enhetlig identitet.

Eftersom språket ses som en handling gör författaren ett val i varje språklig handling. Det betyder att vad som sägs men också vad som inte sägs är av intresse för en diskursanalys.⁴⁸ För den kommande analysen blir detta relevant inte minst då konkreta indikationer av en *Andra* ofta indirekt förekommer eller saknas helt, speciellt hos Ruricius. Diskursanalysen ses ofta som endast intresserade i diskursens roll i att påverka en uppfattad verklighet och har i och med detta anklagats för att vara essentiella och orörliga.⁴⁹ Inom diskursanalysen kan däremot plats även lämnas åt en viss kontextuell förståelse, och då ofta i de situationella detaljerna som påverkar diskurser.⁵⁰ Dessa situationella detaljer definieras oftast i termer av Halsalls mikronivå, det som sker i mötet mellan individer. Det identitetskoncept som skildrats tidigare lägger dock även fokus på den historiska processens påverkan på diskurserna. Jag ämnar därför i min undersökning att även inkorporera delar ur kritisk diskursanalys i form av den dialektiska relationen mellan samhälle och diskurs. Det betyder att diskurserna även färgas av den situationella makronivån, den politiska, sociala och ekonomiska kontexten.⁵¹ Det blir då av intresse att i analysen väga in textens samhällsliga påverkan men också den samhällsliga påverkan på texten.

Pohl menar att forskaren kan påvisa de centrala delarna i gruppens identitet genom att urskilja mellan olika identifikationsformer.⁵² För den följande delen av uppsatsen handlar det inte om att identifiera alla olika identifikationsformer den gallo-romerska aristokratin använde sig av i skapandet av en mer enhetlig identitet. Istället kommer de interrelaterade identifikationsformerna inom den gallo-romerska aristokratiska identiteten undersökas utifrån den relationella och diskursiva konceptualiseringen ovan. Vilka framstår som de dominanta identiteterna (identifikationsformerna) och vad ses som centralt inom den egna identiteten i de individuella brevsamlingarna som de förekommer i relation till en *Andra* kommer ligga i fokus. Den binära

⁴⁷ Pohl (2015), s. 23.

⁴⁸ Bryman (2016), s. 534.

⁴⁹ Nilsson Hammar (2018), s. 142.

⁵⁰ Bryman (2016), s. 532.

⁵¹ Nilsson Hammar (2018), s. 137. Se även Bryman (2016), s. 541.

⁵² Pohl (2018), s. 8–9.

utgångspunkten hjälper att koncentrera studien samtidigt som det främjar en förståelse för den komplexa gallo-romerska identiteten baserad på förhållandet *Vi* och *Dem*. I detta är denna grundliga konceptualisering av identitet som gjorts ovan väsentlig.⁵³

Till sist bör det påpekas att eftersom jag endast fokuserar på diskursen kring en *Andre* kommer sådant som, om man läser samlingarna i sin helhet, annars är utbredda teman att försvinna. Exempelvis är mer traditionella, kulturella moment som språk, klassisk utbildning något som är vanligt förekommande i både Ruricius och Avitus, men när fokus läggs på endast den binära diskursen kan sådana element försvinna.

4 Historisk kontext och källhantering

Denna historiska överblick ämnar presentera de stora sociala, kulturella, ekonomiska och politiska förändringar som är av vikt för den gallo-romerska identiteten under perioden 455–518. Mer specifika detaljer kring händelser eller utvecklingar som är relevanta för analysen kommer att lyftas fram mer organiskt när det ses som passande.

4.1 Den historiska kontexten

Den gallo-romerska identiteten som den ser ut under perioden mellan ca. 455–518 grundar sig på förhållanden som deras förfäder levt under.⁵⁴ Undersökningen landar inom den period som brukar betecknas som Västroms fall vars stora förändringar kan sägas komma i tre. Den första och den mest uppenbara är just den västliga delen av det romerska rikets fall vilken i sin tur traditionellt har haft två förklaringar: Kristendomens frammarsch och skapandet av barbariska kungadömen inom dess territorium.⁵⁵ Inom dessa utvecklingar är det några saker som står ut i dess effekter på den gallo-romerska aristokratiska identiteten.

Först och främst, bör något sägas kring vem som var gallo-romare och vad det betydde att vara en aristokratisk sådan. Den generella gallo-romerska kulturen var vida spridd i Gallien och det handlade inte om en specifik kultur inom städer eller byar eller mellan rika och fattiga. Vad den romerska identiteten däremot möjliggjorde för den galliska aristokratin var att de kunde skaffa

⁵³ Pohl (2015), s. 19–25.

⁵⁴ Brown, Peter (2012), *Through the Eye of a Needle – Wealth, the Fall of Rome, and the Making of Christianity in the West, 350-550 AD*, (Princeton: Princeton University Press).

⁵⁵ Mathisen (2003), s. 3.

sig själva privilegierade positioner inom samhället, vilket ofta innebar integrering.⁵⁶ Denna allt mer romerska aristokrati hade vid 400- och 500-talen växt sig betydligt större än den hade varit under tidigare århundraden. Detta brukar härledas till Konstantins (kejsare 306–337) överlåtande av senatorisk status till de som arbetade inom den kejsarliga administrationen. Denna status kunde ärvas, vilket betydde att inte endast fadern utan även dennes ättlingar kunde sägas ingå i *boni* (de bästa), aristokratin. Detta ledde till att den “faktiska” aristokratin blev tvungna att omdefiniera vad det betydde att vara aristokrat.⁵⁷ Toppskiktet blev tvunget till att skapa egna klassifikationer för vad det betydde att vara aristokrat. Viktigt för att passa in i denna aristokrati var alltså inte endast ämbete utan en kombination av olika egenskaper. Visst var ämbete i den kejsarliga administrationen en väg in i aristokratin men för att bli accepterad där krävdes att andra såg dig som en rättfärdig medlem. Brown i Christophe Badels ord: “It [Aristokratin] was a social-frontier. And it was the *nobiles* themselves who patrolled this frontier - not the emperors.”⁵⁸

Ytterligare en sak som var under förändring var den rörlighet som hade kommit att karaktärisera det romerska riket. Genom krig mellan de nya kungadömena och att nya gränser drogs minskade denna möjlighet till rörelse.⁵⁹ Effekterna av denna förändring var ett större regionalt fokus och många, samtliga av denna studies subjekt, kom att ingå i ett allt närmare samarbete med barbarerna. De nya kungadömenas hov utgjorde alternativa maktcentrum till den romersk kejsarliga, och blev lockande källor av prestige och makt för många i det provinsiala Gallien, speciellt i följd av att den romerska administrationen fått ge vika. Eftersom dessa ämbeten, vilka alltså var beroende av den kejsarliga administrationen, var centrala i den romerska identiteten och nu inte var tillgänglig för majoriteten av de som eftertraktade dem, betydde det att andra former av ämbete, antingen inom kyrkan eller dessa barbariska hov, ersatte de kejsarliga.⁶⁰ Den nya verkligheten ledde till större osäkerhet och kyrkan och dess ledare, i dagens Frankrike, den gallo-romerska aristokratin, kom att bli en central del i detta nya politiska landskap, samtidigt som kristendomen på den kulturella arenan fick allt större inflytande. Inte minst genom att skaffa sig supportrar från alla samhällsklasser vilket ledde till nedbrytandet av de traditionella romerska

⁵⁶ Woolf (1998), s. 240-244.

⁵⁷ Mathisen (1993), s.10-11. Se även Harris (1994), s. 246-247; Brown (2012), s. 94.

⁵⁸ Brown (2012), s. 94-95.

⁵⁹ Wyman, Patrick (2016), ‘Letters, mobility, and the fall of the Roman Empire’, *USC University of California Digital Library*, s. 238-240.

⁶⁰ Goffart, Walter (2006), ‘The barbarians in late antiquity and how they were accommodated in the West’, i Thomas F.X. Noble (red.) *From Roman provinces to medieval kingdoms: Rewriting histories*, (London: Routledge), s. 249. Se även Harris (1994), s. 243-244.

klassgränserna. Meningsskiljaktigheter inom kyrkan, likt den Avitus i den inledande berättelsen visat på, speciellt den mellan den arianska och nicenska (i källorna katolska) trosbekännelserna, blev med tiden av allt större vikt.⁶¹

4.2 Om källorna

Det som följer fungerar som en fortsättning av den mer direkta historiska kontexten ovan. Det rör sig om en diskussion kring brev och brevsamlingar mer generellt, följt av en presentation av källmaterialet och subjekten för denna studies analys.

4.2.1 Generellt om brev och brevsamlingar under senantiken

Vad är egentligen ett brev? Här är det som ovan viktigt att inte lyfta fram en modern definition av vad som konstituerar ett brev. Under antiken sågs brevskrivningen som en konst, det var en social föreställning som krävde korrekt epistolärt manér. Det var viktigt att sändaren tog sin egen och mottagarens person (ålder, status med mera) och situationella omständigheter (anledning till att man skrev) i hänsyn. Dessutom låg genren nära retoriken då breven ansågs kunna skapa ett speciellt band mellan de två berörda.⁶² I kontexten av försämrad rörlighet betyder det att brevkommunikationen blev central i upprätthållandet av den gallo-romerska identiteten.⁶³ Breven i sig kunde ta på sig olika tematik och form, vilka gränsar till andra genrer som exempelvis dikter. De individuella breven som ingår i brevsamlingarna bör, trots detta, förstås som just brev.⁶⁴

Brevsamlingarna i sig är inte, som är vanligt idag, strukturerade utifrån en kronologisk historisk eller biografisk framställning, utan oftast utifrån tema eller mottagare.⁶⁵ Än mer är det viktigt att påpeka att samlingarna är en skapelse av antingen brev författaren själv eller en sentida redaktör och innefattar inte samtliga brev de skrivit och mottagit under sin livstid.⁶⁶ De är således

⁶¹ Brown (2012), s. 122, 395-397, 528.

⁶² Fögen, Thorsten (2018), 'Ancient Approaches to Letter-Writing and the Configuration of Communities through Epistles', i Paola Ceccarelli, Lutz Doering, Thorsten Fögen och Ingo Gildenhard (red.) *Letters and Communities: Studies in the Socio-Political Dimensions of Ancient Epistolography*, (Oxford: Oxford University Press), s. 71-72.

⁶³ Mratschek (2020a). Se även Mathisen (1993).

⁶⁴ Gibson, Roy och A. D. Morrison (2007), 'Introduction: What is a Letter?', i Ruth Morello och A.D. Morrison (red.) *Ancient Letters: Classical and Late Antique Epistolography*, (Oxford: Oxford University Press), s.16.

⁶⁵ Gibson, Roy (2012), 'On the Nature of Ancient Letter Collections', *The Journal of Roman Studies*, (102).

⁶⁶ Sogno, Christiana, Bradley K. Storin och Edward J. Watts (2019), 'Introduction: Greek and Latin Epistolography and Epistolary Collections in Late Antiquity', i Christina Signo, Bradley K. Storin och Edward J. Watts (red.) *Late Antique Letter Collections – A Critical Introduction and Reference Guide*, (Oakland: University of California Press), s. 1-2, 4-5.

noga utvalda för ett annat syfte än dess direkta innehåll, skaparna av samlingarna är inte rena arkivarier utan målet var ofta självpresentation. Detta gäller både innehållet i breven och samlingarnas utformning.⁶⁷ Bevarade original av hela brevsamlingar är få. Forskaren bör i och med detta vara medveten om problem som kan uppstå i och med källornas kopiering. Brevsamlingarna har i största sannolikhet genomgått förändringar med tidens gång då det kan tänkas att sentida kopierare av samlingarna kan ha haft egna syften och urvalsprocesser för vad som ansågs värt att kopiera.⁶⁸

Ytterligare problematik utgör översättningen från det latinska till det engelska. Generellt för översättningar bör användaren vara medveten om subjektiviteten i dem. Likväl har jag inget val än att lita på översättningarna jag har att tillgå eftersom min egen förmåga i latin är nästintill obefintlig. Slutligen bör något sägas kring att texterna inte bara befinner sig i romersk tradition vilket kräver en förståelse för retoriska regler med mera utan även en tidig kristen tradition vilken kräver sin egen förståelse. Lyckligen bidrar översättarna med hänvisningar till relevanta bibliska eller romerska brev som refereras till och annat som är tillhjälp för förståelsen men det har ändå krävts att jag skaffat mig en förståelse av de båda traditionerna, både genom noga läsning av källor och litteratur.

4.2.2 Det egna urvalet

Brevsamlingarna som utgör källorna för denna studie rör sig mellan perioden ca. 455–518. I och med att senantiken var en period av stor förändring har materialet valts för att så mycket som möjligt undvika anakronismer. De tre brevsamlingar utgör nästintill samtliga brev från dagens Frankrike, samt utgör en betydande del av alla bevarade brev från västeuropa under den specificerade perioden. Dessutom är dess författare, om de inte korresponderade direkt med varandra, anslutna genom släktband och ingick i samma litterära krets.⁶⁹ Trots detta finns fler brevsamlingar från andra delar av Västeuropa, och det finns främst två, eller möjligen tre till som kunde varit av intresse för denna studie, men valts bort.

⁶⁷ Mratschek (2020b), s. 259. Se även McCarthy, Brendan (2019), 'The Letter Collection of Avitus of Vienne', i Christina Sogno, Bradley K. Storin och Edward J. Watts (red.) *Late Antique Letter Collections – A Critical Introduction and Reference Guide*, (Oakland: University of California Press), s. 357-358.

⁶⁸ Mathisen (1999), *Ruricius of Limoges and Friends – A Collection of Letters from Visigothic Gaul: Translated with introduction, commentary and notes by Ralph W. Mathisen*, (Liverpool: Liverpool University Press), s. 70.

⁶⁹ Se Mathisen (2001), s. 103–104. Runt 475 brev finns bevarade från runt 45 galler mellan perioden 420–520.

Cassiodorus brevsamling vitnar om perioden ca 507–540 och hade kunnat bidra med detaljer kring första hälften av 500-talet vilket min studie rör sig i. Det hade likväl förlängt studiens omfång med lite över 20 år mer än fördubblat det tillgängliga källmaterialet. Dessutom var han från södra Italien vilket gör att han befann sig utanför studiens geografiska fokus, som i sin tur betyder att det hade blivit en mer 'romersk' identitet som undersökts.⁷⁰ Gregorius av Tours rör sig i ungefär samma region som de övriga men under fel period (född ca. 538) för denna studies intresse. Ennodius av Pavia är däremot gallo-romare då han är född i Arles år 474 vilket betyder att han är från både samma geografiska område och period som studien berör. Trots det grundar sig valet av att inte inkludera honom på egentligen två skäl. För det första växer han upp i dagens Liguria, Italien, och blir senare biskop i Pavia, också Italien. För det andra är hans brevsamling endast översatt i sin helhet till franska.⁷¹

Tillsammans har jag trots allt tillgång till runt 326 brev. I och med att det rör sig om tre brevsamlingar rör det sig också om tre författares föreställningar. Nämnvärt är även att brevsamlingarna främst innehåller brev skrivna av de tre ovannämnda personerna men att även ett fåtal brev de mottagit ingår men dessa används inte i analysen. I vilket fall utgör Sidonius, Ruricius och Avitus brevsamlingar tillsammans en unik källa till en gallo-romersk aristokratisk identitet. Den största och också den flitigaste använde, är Sidonius (f. ca. 430–485) vars brevsamling består av ca. 147 brev. Den andre är Ruricius av Limoges (f. ca 440–510) vars brevsamling endast finns bevarad i en kodex från sent 700 eller tidigt 800-tal och vars ca. 83 brev är betydligt mindre använd än någon av de andra samlingarna från denna tid.⁷² Den tredje och sista brevsamlingen som kommer användas i denna studie är från Avitus av Vienne (f. ca 470–520) vilken består av ca 96 brev.

Visst går det att argumentera för att mer material är bättre eller att en djupare undersökning av en av samlingarna hade varit av intresse. Emellertid möjliggör mitt val av de specifika källorna och en ny applicering av Halsalls och Pohls definition av begreppet identitet en ökad förståelse för den senantika gallo-romerska identiteten.

⁷⁰ Shane Bjornlie, M. (2018), 'Romans, barbarians and provincials in the *Res Gestae* of Ammianus Marcellinus', i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 433-434.

⁷¹ Kennell, Stefanie A.H. (2019), 'The Letter Collection of Ennodius of Pavia', i Christina Signo, Bradley K. Storin och Edward J. Watts (red.) *Late Antique Letter Collections – A Critical Introduction and Reference Guide*, (Oakland: University of California Press), s. 369, 379.

⁷² Mathisen (1999), s. 2–3.

4.2.3 De specifika brevsamlingarna och dess författare

Sidonius Apollinaris (av Clermont-Ferrand):

Gaius Sollius Modestus Apollinaris Sidonius, svärson till kejsaren Avitus (r. 455–456) tillhör den yppersta gallo-romerska eliten. Både han själv, hans far, hans farfar och hans farfars far var Prefekter, vilket var ett ämbete av hög status i det romerska riket. Han avslutade sin karriär som katolsk biskop, vilket de övriga av denna studies subjekt också var i sina respektive städer, i staden Clermont-Ferrand. Under hans livstid gick området från att vara en del av det romerska riket till att stå under burgundisk jurisdiktion för att till sist hamna under makten av Eurics visigoter.⁷³

Hans brevsamling är svårläst och eftersom han kom att bli en auktoritet inom genren kommer både Ruricius och Avitus att ta efter hans stil. Hans stil beskrivs av historikerna Kelly och Waarden som att ta “the superficial glitter”, som var vanligt i poesi och prosa, till dess extrem. Den innehåller mycket allusioner till gångna tider, och bildspråk är vanligare än direkta uttalanden.⁷⁴ Även hans samtida, Ruricius, klagade över hans svårförståeliga stil: “Just as reading him restores my past affection for him [Sidonius], it likewise, because of the obscurity of his locutions, does not fire my own talent.”⁷⁵

Möjligen kan en del av böckerna i samlingen cirkulerat tidigare än de två sista, men i vilket fall redigerade och publicerade i största sannolikhet Sidonius själv samlingen kort innan hans död.⁷⁶ Brevsamlingen verkar ha varit vidspridd redan under senantiken och antagligen hade kopisten av Kodex Sangallensis 190 runt 800-talet redan en kopia av Sidonius brevsamling då han kopierade den enda överlevande kopian av Ruricius samling. Detta tyder också på att Sidonius brev var betydligt mer väl spridda än exempelvis Ruricius.⁷⁷ De flesta överlevande manuskripten

⁷³ Van Waarden, Joop (2020), ‘Sidonius’ Bibliography in Photo Negative’, i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 26–28. Se även Mathisen, Ralph W. (2020a), ‘Sidonius’ People’, i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), 2020b.

⁷⁴ Kelly, Gavin och Joop van Waarden (2020), ‘Introduction’, i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 2–4.

⁷⁵ Ruricius (1999), s. 184.

⁷⁶ Kelly, Gavin (2020), ‘Dating the Works of Sidonius’, i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 193-194.

⁷⁷ Mathisen, Ralph W. (2020c), ‘Sidonius’ Earlies Reception and Distribution’, i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 631, 635-636.

av Sidonius brev är idag främst från 1100-talet.⁷⁸ Översättningen som kommer användas är från 1936 och 1965 och finns i Loeb's klassiska bibliotek. Alla brev är översatta av William Blair Anderson, förutom fem som översattes efter hans död 1959 av Semple.⁷⁹ Båda beskrivs som "two outstanding scholars" i *The Edinburgh companion to Sidonius Apollinaris*. De bör även nämnas att det finns ett par till översättningar av breven till engelska och båda är av hög kvalitet, om aningen utdaterade.⁸⁰

Ruricius av Limoges:

Ruricius kan tyvärr inte introduceras med en halv rad med namn och jag får istället använda mig av det latina Ruricii Lemovicensis för att inge en stämning av en långt gången tid. Hans namn *av Limoges* pekar på hans ecklesiastiska ämbete där. Det är svårt att fastställa några direkta datum och släktrationer för Ruricius liv, men han genomlevde de sista åren av det kejsarliga Gallien vilket betyder att han kompletterar Sidonius. Han själv var möjligen besläktad med den kejsarliga aristokratin i Rom. Vad som är säkert är att han genom sitt giftermål med Hiberia hade familjeband med Sidonius, vems familj Ruricius stod nära. Hans korrespondens rör sig däremot på ett mer lokalt plan och specifikt inom det visigotiska Gallien. Gentemot Avitus och Sidonius är han inte en statsman och innehållet berör knappt några större politiska händelser. Men breven sträcker sig från ca. 470–507 och vittnar kort om Frankernas uppgång.⁸¹

Ruricius stil är lik den av hans tid, förkroppsligad hos Sidonius. Där Ruricius står ut är hans citering av andra verk, speciellt återanvändningen av egna fraser, samt inkluderingen av framstående korrespondenter, som Sidonius. Han citerade gärna den som han skickade brevet till, vilket bör tolkas som en del av *amicitia*. Även om Sidonius också använde sig av kristet språk, citat och metaforer är det betydligt vanligare hos Ruricius.⁸²

Ruricius brevsamling finns endast bevarad i ett manuskript, Kodex Sangallensis 190 och är uppdelade i två böcker med 18 respektive 63, 64 eller 65 brev. Sangallensis är av ringa kvalitet och ibland har ord eller hela mening lämnats ute eller gått förlorade, ibland har dessutom ord

⁷⁸ Chronopoulos, Tina (2020), 'Glossing Sidonius in the Middle Ages and the Renaissance', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 643-644.

⁷⁹ Sidonius Apollinaris (1936), *Poems Letters I-II*, (London: Harvard University Press). Se även Apollinaris (1965).

⁸⁰ Green (2020), s. 622–623

⁸¹ Mathisen (1999), s. 2–4, 13, 17–18, 19–22.

⁸² Mathisen (1999), s. 53–55. Se även Mathisen (2019), s. 338–339.

kopierats fel eller byts ut. Dessutom verkar kopieraren jobbat utifrån någon form av urvalsprocess och att hela brev kan ha lämnats ute, speciellt de som är skrivna till Ruricius.⁸³ De breven som finns i Sangallensis verkar vara samlade från i alla fall ett par tidigare samlingar av Ruricius brev. I sin helhet finns breven endast översatta i ett verk av Ralph W. Mathisen från 1999, vilket ingår i ett projekt under namnet *Translated texts for historians*, där även det sista verket ingår.

Avitus av Vienne:

Alcimus Ecdicius Avitus har även han förbindelser till kejsaren Avitus, inte genom direkt genom blod men hans far skickades på uppdrag av honom till Visigoterna. Avitus är däremot släkt med Sidonius och stod Sidonius son Apollinaris nära. Detta betyder att han ingår i den gallo-romerska aristokratiskins sociala värld. Han var biskop i Vienne och hade mycket korrespondens med den burgundiska kungen Gundobad och hans son Sigismund vilkas rike Vienne ingick i.⁸⁴ Det bör även nämnas att Vienne var centrum för kyrklig auktoritet i Burgund samt att hans brevsamling täcker perioden ca. 490–518.⁸⁵ Mycket av Avitus brev berör religiösa ämnen, kanske speciellt eftersom han själv är katolik och den burgundiska befolkningen och kungen, likt i de flesta barbarkungadömena, var av den katolska kätterska arianska tron.

Likt Ruricius framstår Avitus mer av en teolog än Sidonius, men kanske mer medeltida biskop än de andra två. Värt att notera är även hur mycket av de vanliga temana saknas hos Avitus, samtidigt som han bidrar med mer politisk och religiösa angelägenheter. Hans stil har traditionellt inte setts som lika utvecklad, lika fin som de andra två.⁸⁶ Detta är antagligen kopplat till att Avitus själv inte publicerade en samling utan det verkar ha gjorts efter hans död. Men det finns bevis för att vissa av hans brev cirkulerade redan under hans livstid.⁸⁷ Ett fåtal av Avitus brev finns bevarade i papyrus och går tillbaka till 500-talet. I sin helhet menar Danuta Shanzer och Wood att det fanns en någorlunda komplett version av samlingen vilken kan dateras till 1000- eller 1100-tal, men antagligen har brev gått förlorade med tidens gång.⁸⁸ Slutligen ska det nämnas att även Avitus brevsamling endast finns i en engelsk version översatt av Shanzer och Wood.

⁸³ Mathisen (1999), s. 51-52, 69-70.

⁸⁴ Shanzer, Danuta och Ian Wood (2002), *Avitus of Vienne – Letters and Selected Prose: Translated with an introduction and notes by Danuta Shanzer and Ian Wood*, (Liverpool: Liverpool University Press), s. 3-8.

⁸⁵ McCarthy (2019), s. 357. Se även Mathisen (2001), s. 104.

⁸⁶ Shanzer och Wood (2002), s. 8-11, 63-81.

⁸⁷ McCarthy (2019), s. 359.

⁸⁸ Shanzer och Wood (2002), s. 28-29, 58-59.

5 Analys

5.1 Del 1: Barbar i en kulturell diskurs

I brevsamlingarna finns det flera diskurser som kontinuerligt lyfts fram. I denna del kommer de diskurser som kan sägas ingå i en kulturell identitet i relation till en barbarisk *Andre* att analyseras.

5.1.1 Barbar som Språkbruk

Den diskurs som tydligast träder fram i de olika brevsamlingarna är kunskap i det latinska språket, eller mer generellt en god utbildning. I epistel 8.3 ger Sidonius svar efter att ha blivit tillfrågad att skicka någon form av litterär produkt till en vän. “In my haste to obey your wish, I hurriedly flung the work into a haphazard copy, making a wild precipitate barbarian transcription [...] (and) I have paid more regard to your desire than to my own duty.”⁸⁹ I och med den kopia som Sidonius har skickat i väg beskrivs som “a wild precipitate barbarian transcription” skapas en bild av en slarvigt och illa skriven text. Detta tillsammans att Sidonius beskriver det som sin plikt att upprätthålla en viss standard på sitt litterära verk visar på den vikt den klassiska utbildningen hade. Hänvisningen till det barbariska hjälper främst att visa på den egna romerska höga kvalitén. Samma relation mellan språk och barbarisk är återkommande hos Sidonius.

I ett brev till en vän vid namn Arbogastes inleder Sidonius med en kort hänvisning till dennes hemort kring floden Moselle innan han fortsätter: “you speak the true Latin of the Tiber: you are intimate with the barbarians but are innocent of barbarisms [...] even though Roman law has ceased at our border, the Roman speech does not falter.”⁹⁰ Arbogastes lever långt norr ut, och befinner sig då bland barbarer. Dessutom verkar han stå i en nära relation med barbarerna som enligt Sidonius lever där, men det betyder inte att han bör klassas som en. Även om Sidonius benämner det som “speak” handlar det om Arbogastes litterära, eller mer specifikt epistolografiska förmåga, vilken han påvisat i det brev Sidonius själv mottagit och som brevet citerat här är ett svar på. Den litterära kunskapen som Sidonius refererar till fungerar som något som skiljer Arbogastes från dennes barbariska grannar. Även om romersk lag till viss del har slutat följas i de nya kungadömena lever vissa delar av det romerska sättet kvar i Arbogastes. Genom att ställa latin i relation till det barbariska skapas en känsla av ett högre intellekt eller status hos dess användare.

⁸⁹ Apollinaris (1965), s. 405-407.

⁹⁰ Apollinaris (1965), s. 127-129. “Our border” refererar till den gamla Romerska gränsen och inte till en gräns mellan Burgunderna och Frankerna.

Vad som gör brevet extra intressant är att namnet Arbogastes tydligt inte är ett romerskt namn utan Arbogastes har frankiskt ursprung. Detta gör hans residens vid floden Moselle mindre underligt, men tydligt är att Arbogastes, i Sidonius ögon, är romare just på grund av hans litterära kunskaper, vilket stämmer med de slutsatser Wood drar angående Sidonius och det Mathisen mer generellt om den gallo-romerska aristokratiska identiteten har kommit fram till.⁹¹ Ursprung och etnicitet är inte avgörande för vem som klassas som romare.

Avitus brev till en Viventiolus ger en liknande, om än något mer konkret bild av vikten av ett ordentligt språkbruk. Viventiolus ska ha spritt rykten kring att Avitus ska ha fallit in i en barbarism då han under en predikan ska ha uttalat pótitur; potîtur. Återigen handlar det om en direkt referens till vikten av ett korrekt språkbruk. Det är däremot uppkomsten av det här brevet som är av intresse. I brevet försvarar sig Avitus, först genom att peka på sin höga ålder och dess effekt på hans litterära förmåga, men också genom att föra ett försvar med hänvisning till hur självaste poeten Virgil även han tagit sig friheten att bortse från vissa grammatiska regler.⁹² Försvaret lyfter främst fram hans egen kunskap i klassisk litteratur vilket tidigare visats var centralt i den senantika aristokratins uppfattade särställning. Men brevet visar även på hur Avitus kände behovet av att försvara sig och då också på hur seriöst han tog anklagelsen om barbarism.

Ytterligare en skildring av förhållandet mellan barbarism och språk ges återigen av Sidonius men nu till en viss Syagrius. Han skriver:

I know for certain that you often declaimed with spirit and eloquence before your professor of oratory [...] You have no idea what amusement it gives me, and others too, when I hear that in your presence the barbarian is afraid to perpetrate a barbarism in his own language. [...] observe a just balance between the two languages: retain your grasp of Latin, lest you be laughed at, and practise the other, in order to have the laugh of them. Farewell.⁹³

Just som hos Arbogastes är Syagrius romerska identitet baserad på hans kunskap i språk och sin klassiska utbildning. Däremot fungerar nästan barbarism som en synonym till kunskap i språk, med endast en viss koppling till latin. Tidigare i brevet beskrivs det hur Syagrius har lärt sig det germanska språket men det verkar inte framstå som något en person av hans ställning inte bör

⁹¹ Wood, Ian (2011), 'The Term 'Barbarus' in Fifth-, Sixth-, and Seventh-Century Gaul', *Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik*, (41), s. 42. Se även Mathisen (1993).

⁹² Alcimius Ecdicius Avitus (2002), *Avitus of Vienne: Letters and Selected Prose*, (Liverpool: Liverpool University Press), s. 271-272.

⁹³ Apollinaris (1965), s. 183.

göra.⁹⁴ Istället tycks hans förmåga till att uttrycka sig i barbarernas språk endast förhöja hans ställning i Sidonius ögon. Citatet utgör den mest konkreta särställningen av den egna identiteten. Romarnas utbildning utklassar barbarernas då de kan uttrycka sig bättre i ett främmande språk än vad dess modersmålstalare kan göra. Romarna själva framställs dessutom som några barbarerna respekterar då de förändrar sitt beteende när Sygarius befinner sig bland dem. Det är en tydlig asymmetrisk redogörelse för relationen mellan romaren och barbaren.

Just att det inte endast handlar om latin, även om det definitivt är centralt i den klassiska utbildningen, utan språkbruk generellt är något som inte tas upp i forskning. Pohl nämner till exempelvis att det är en latinsk utbildning som är av vikt.⁹⁵ Än mer intressant är att Mathisen som till och med nämner samma brev till Syagrius men inte alls att det handlar om kunskap i barbarens egna språk när han argumenterar för utbildning som en central del i gallo-romarnas försök att anpassa sig till barbarerna.⁹⁶ Det handlar däremot inte om att de båda gör fel i att lyfta fram latin eller speciellt klassisk utbildning som centralt, detta visar de tidigare breven på. Denna enstaka referens till ett annat språk än latin betyder inte att vem som helst som är speciellt skicklig i barbarens språk kommer prisas på samma sätt. Den situationella identiteten gör sig påmind. Hade Syagrius själv varit barbar, inte ansetts ingå i den gallo-romerska gruppen, hade troligtvis hans litterära förmåga i hans egna språk inte lyfts fram av Sidonius. Genom att peka på barbarens egen rädsla att begå en barbarism i sitt eget språk, visar Sidonius inte bara på att barbaren saknar samma utbildning som de själva, inom en arena där romarna bör ses som främmande, utan också på deras egen överlägsna förmåga.

Tydligt i samtliga av dessa brev är hur barbarism kan vara kopplat till språk vilket utgör en viktig del i den egna identiteten. Sidonius brev till sin germanskt talande vän Syagrius visar på hur det inte specifikt behöver röra sig om kunskap i latin eller något annat civiliserat språk utan att det är den speciella mikro-situationella kontexten som är av vikt, vad som anses korrekt eller felaktigt i stunden. Samtidigt utgör Avitus brev ett bevis på att anklagelser om barbarism kan ses som ett reellt hot mot hans rykte vilket kräver försvar. Den uppfattade barbariska identiteten, med utgångspunkt i den utbildade barbaren, fungerar hos båda som en motpol till den gallo-romerska aristokratins uppfattning kring deras egna *amicitia* eller överlägsenhet. Dessutom går det att se hur, hos Sidonius, när han skriver att Arbogastes är “innocent of barbarism” och anklagelsen riktad

⁹⁴ Apollinaris (1965), s. 181.

⁹⁵ Pohl (2018), s. 21.

⁹⁶ Mathisen (1993), s. 106, 108.

mot Avitus, att barbarism kan fungera som en förolämpning, barbarism inte endast verkar vara något en så kallad barbar kan begå utan även en gallo-romersk aristokrat. Barbarism är inte en term uteslutande för barbarer utan en förolämpning i relation till ett uppfattat felaktigt beteende eller en felaktig handling hos någon, rätt och fel på individnivå är det centrala. Detta är något som bland andra Egetenmeyr, Harris och Mratschek visat på genom att lyfta upp *amicitia* eller ett korrekt beteende som en viktig del av den egna identiteten.

5.1.2 Barbar som korrekt beteende

Att begå en barbarism är både i Avitus och Sidonius ögon något som bör undvikas och ett korrekt beteende är ytterligare en diskurs som är central i den kulturella identifikations formen. Sidonius är den av de tre författarna som oftast återkommer till att använda barbar som en förolämpning, eller användandet av ordet barbar och association till barbarer i huvud taget. Möjligen på grund av dynamiska och mer situationella orsaker. Han tillhör en tidigare generation än både Avitus och Ruricius och att de politiska och sociala förändringar som skett under de senaste årtiondena betyder att de två senare i allt större mån har fått acceptera barbarerna.

I ett brev som smutskastar en viss Seronatus kopplas dennes agerande till barbarer hela tre gånger.⁹⁷ Vi får läsa hur han “accuses falsely like a barbarian” och “belches forth talk of fighting amongst peaceful citizens and of letters amongst barbarians” samt att han “each day [...] crowds the woods with fugitives, the farms with barbarian occupants”. Möjligen var Seronatus en del av en romersk elit och möjligen avrättas han för de politiska omständigheterna som ligger bakom Sidonius brev. Tydligt är i vilket fall att han hos Sidonius utgör en politisk fiende och inte en medlem i samma enade aristokrati längre.⁹⁸

Att Seronatus väller fram brev bland barbarer kan tolkas som att han samarbetar, i Sidonius ögon, med barbarer men också om det tolkas i relation till texten som följer det påståendet: “as for his written instructions, not having had a real schooling even in his ABC”⁹⁹ som en förolämpning till hans litterära förmåga. Kollaboration med barbarer är något som förhöjer Seronatus svek eller kanske rent av är det centrala i hans svek. Samtidigt som hans litterära oförmåga gör han ovärdig

⁹⁷ Apollinaris (1936), s. 415.

⁹⁸ Goffart, Walter (1980), *Barbarians and Romans, A.D. 418-584: The Techniques of Accommodation*, (Princeton: Princeton University Press), s. 245-247. Här skriver Goffart att Seronatus möjligen var Vicarius i Akvitanien, men i vilket fall var han en högt uppsatt romersk ämbetsman.

⁹⁹ Apollinaris (1936), s. 415.

att, potentiellt, tillhöra den gallo-romerska aristokratiska gemenskapen. Dessutom är det möjligt att denna kollaboration tillsammans med anvisandet till barbariskt agerande i och med att han gjort falska anklagelser kan tolkas mot Sidonius avsmak mot svek och lögn. Speciellt i den kontext epistel 5.7 ger blir kopplingen mellan barbar och svek tydlig.

Han skriver följande angående gallo-romerska svikare: “unless indeed the stealthy tracks of the informers have misled the trusty shrewdness of our comrades. These informers, of course, as you have also heard said in your presence, are the men whom Gaul, much to her sorrow, has long endured among barbarians who are milder than they”.¹⁰⁰ Citatet pekar på att gallo-romerska aristokrater som agerar svekfullt är värre än alla de barbarer som bebott gallien. I denna kontext blir Seronatus den värsta av alla barbarer, och är antagandet om hans aristokratiska status korrekt, tycks hans agerande och inte vem han är vara av störst vikt för hans ställning. En alternativ tolkning är att det rör sig om andra barbarer, och inte gallo-romare, och dessa barbarer är helt enkelt värre än övriga. Men slutsatsen blir densamma: Genom dess agerande ses subjekten som än värre, och än mer barbariska än andra. Den sista delen av citatet, att gårdar fylls med barbarer, är antagligen en hänvisning till *hospitalitas* systemet som utgör en central del i historikerns Walter Goffarts tes om *techniques of accommodation* och är enligt honom en bidragande faktor till Roms fall. Följaktligen att barbarer tilldelades land inom det romerska riket.¹⁰¹ Denna association hjälper till att förhöja Seronatus svek. Kollaboration med barbaren i kontrast till närhet till dem är inte accepterat. Den performativa effekten på den egna identiteten blir det motsatta, romarna är lojala och ärliga.

Seronatus nämns ytterligare i ett brev till biskop Graecus som verkar vara ledare för delegationen som leder fredssamtalen då Clermont är belägrat av goter. Sidonius nämner fredssamtalen och det potentiella överlämnandet av Clermont till fienden som Graecus delegation möjligen överväger som “the barbarous expedient which in your cowardice you recommended.”¹⁰² Även fast Seronatus omnämns i brevet är det Graecus feighet som förklaras som barbariskt beteende.

Arbogastes och Syagrius som båda är i nära kontakt med barbarer men som båda agerar som en gallo-romersk aristokrat bör lovordas av Sidonius. Deras litterära förmåga, goda utbildning

¹⁰⁰ Apollinaris (1965), s. 187. För att det antagligen handlar om gallo-romerska aristokraters svek se översättarens kommentarer.

¹⁰¹ Goffart (2006), s. 250-252.

¹⁰² Apollinaris (1965), s. 331.

men framförallt deras uppträdande, i jämförelse med Graecus men speciellt Seronatus, som om omständigheterna var annorlunda möjligen skulle kunna ha mottagit mer glorifierande brev från Sidonius, är vad som väger tyngst. Då Sidonius två vänner inte klandras för deras nära förhållande till barbarer är det hos Seronatus en central del i smutskastningen han får uthärda. Genom smutskastningen sker en dissociation till Seronatus och hans likar vilka står i kontrast till det gallo-romerska idealet. Genom att tillskriva dem barbariska egenskaper framställer Sidonius honom som en *Andre* till den gallo-romerska identiteten som präglas av lojalitet och ärlighet. Många av de forskare som presenterades i forskningsläget, speciellt Mathisen och Harris, har visat på att unicitet var centralt för den gallo-romerska aristokratiska gemenskapen men också något som står i kontrast till den kristna synen på enhetligt sinnelag.¹⁰³ Analysen ovan visar på liknande resultat inom den binära identiteten. Graecus själv beskrivs som barbar men hans förslag förklaras vara barbariskt, att stå samlade mot fienden är viktigt för Sidonius. Detta visar inte minst på den makro-situationella realitetens påverkan på vilka som ingår i *Vi* och vilka som ingår i *Dem*. Än tydligare blir den makro-situationella identiteten i nästa del.

5.1.3 Barbar som ett uppfattat hot

Hittills har barbar och barbarism skymts vid specifika instanser av antingen uppfattat beteende eller egenskaper. Dessa två saker förenas till viss del när den egna identiteten hotas. De två följande breven bör ses i den kontext av hur allt fler får aristokratisk status i och med att Konstantin gav detta till en stor del av de som arbetade i den kejsarliga administrationen. Diskurserna kring klassisk litterär kunskap och språk är likväl detsamma.

Sidonius skriver under en resa till Rom följande: “the home of laws, the training-school of letters, the assembly-hall of high dignitaries, the head of the universe, the mother-city of liberty, the one community in the whole world in which only slaves and barbarians are foreigners.”¹⁰⁴ Mer än att endast kopplas till vikten av att hålla ämbete och dra associationer till äldre tiders identitet, framstår barbarer som alla de som inte sett staden Rom. I och med att staden Rom beskrivs som en gemenskap för lagar, epistolografisk träning och mötesplats för dignitärer, där barbarer och slavar inte befinner sig, framhäver Sidonius avsaknaden av dessa egenskaper hos dessa främmande

¹⁰³ Se Mathisen (1993) och Harris (1994). Samtida syn på detta se Epistula “Propitia divinitate” i Mathisen (1999), s. 96–101.

¹⁰⁴ Apollinaris (1936), s. 363-365.

grupper. Barbarer är således inte styrda av lagar, inte tränade i konsten att skriva brev (se utbildade) eller förnäma nog att inneha en hög ämbetsposition.

Ur en utgångspunkt från analysen ovan framstår det som att egentligen vem som helst som följer de romerska lagarna, är tränad i brevskrivning och har innehaft eller innehar någon form av hög ämbetsposition kan tänkas ingå i Sidonius förnäma gemenskap. Som tidigare forskning visat på räcker det inte att endast att inneha en ämbetsposition utan för att verkligen få ingå i den gallo-romerska aristokratin krävs samtliga egenskaper. Det relationella förhållandet mellan framställningen av barbaren och Sidonius och hans jämlingar blir tydligt. Dessutom framstår barbaren till viss del som främlingar då de inte kan associeras med Rom, som är kärnan i den civiliserade världen. Vilken form av barbar Sidonius syftar på i brevet är dock inte självklart. I kontext av följande brev tycks det inte som att det är den generella barbaren som hänvisas till utan den ökade skaran av, så kallade, aristokrater.

I ett brev till sin yngre vän Hesperius ges än mer uttryck för epistolografins höga status. Sidonius beskriver hur det han älskar mest hos Hesperius är hans kärlek till brev.¹⁰⁵

Consider too that the mob of the sluggards has so grown in numbers that unless there are at least a modest few like yourself to defend the exact use of the language of Latium from the rust of vulgar barbarisms, we shall in a short time be lamenting its extinction and annihilation, so sadly will all the bright ornaments of noble expression be dulled by the slovenliness of the mob.¹⁰⁶

Folkmassan som refereras till är antagligen inte uppjord av samma samhällsklasser som den mer traditionella pöbeln brukar omfatta.¹⁰⁷ Istället kan det ses som ett uttryck för Sidonius antipati gentemot denna växande skara, så kallade, aristokrater. Många av dessa nya aristokrater beskrivs som lata eller rent av ointelligenta. Återigen är det språket som står i centrum. I och med att allt färre har utbildning i korrekt tillämpning av latin riskerar språket i sig att förfalla och förlora sin status. Mer än att endast ta avstånd från det barbariska framstår epistolografi som den äkta gallo-romerska aristokratins försvar mot ett tänkbart förfall. I båda dessa brev är det intressanta att det inte är en specifik barbar som hänvisas till utan nämligen det hot som mer generellt den gallo-romerska aristokratiska identiteten står inför under denna period.¹⁰⁸ De makro-situationella

¹⁰⁵ Apollinaris (1936), s. 461.

¹⁰⁶ Apollinaris (1936), s. 461-463.

¹⁰⁷ Se översättaren W. B. Anderssons kommentar på s. 461.

¹⁰⁸ Se Mathisen (1993), Harris (1992), Mratschek (2020a).

omständigheterna och speciellt Konstantins överförande av aristokratisk status på en allt större mängd familjer betyder att även en stor del av dessa måste hållas isär. Nästa brev är skrivet av Sidonius under en period då Visigoterna, vilka Ruricius lever under, belägrar Clermont, där Sidonius är biskop.

I brevet verkar det som om någon form av förhandling sker. Sidonius prisar en viss quaestor vid namn Licinianus, men som inte är mottagare av brevet utan verkar vara den som leder förhandlingarna mellan de båda sidorna, mottagaren är istället en viss Felix. Antagligen finns vissa kopplingar till brevet till Graecus, då konflikten i båda utspelar sig mot visigoterna. Ordet barbarer nämns två gånger i texten. Först i relation till Licinianus:

He is not like most people, who deliver with an air of hesitation the message with which they are charged and expect to be considered to have acted cautiously; still less, I am told, is he of the number of those who traffic in the secrets of the princes who instruct them and who seek to secure from the barbarians favourable treatment for the envoy rather than for his mission.¹⁰⁹

Här lyfter Sidonius fram Licinianus som nobel då han visar på mod, osjälviskhet och lojalitet. Det är ännu en hänvisning till det svek de som kollaborerar med barbarerna begår. Genom brevet hoppas Sidonius kunna få svar på om det han hört om Licinianus är riktigt samt vädja om hjälp för Clermonts försvarare vilka är belägrade av goterna. Denna vädjan görs utifrån hans roll som Biskop:

[Please answer promptly, so] that our guards may get some little respite from their persistent watch; for at present neither snowy days nor moonless and stormy nights persuade them to beat any retreat from their posts on the walls, because, even if the barbarian retires to winter quarters, the heart only suspends and would not throw off a terror which has once struck deep its roots.¹¹⁰

Återigen är det den ena sidan, den egna sidan, vars mod och lojalitet som lyfts fram och ställs i relation till barbaren. Vakterna står vakt i alla väder och inte ens när barbarerna drar sig undan till sina vinterkvarter kan det riktigt sägas att de får vila. Det barbariska hotet hänger ständigt över dem. Den egna sidans motstånd och agerande blir än mer extraordinärt då det inte direkt är mot

¹⁰⁹ Apollinaris (1965), s. 33.

¹¹⁰ Apollinaris (1965), s. 31-33.

visigoter som de i texten står upp mot utan barbarer. Att de båda kungarikena är i öppet krig med varandra är antagligen det som bringar fram kategoriseringen av visigoterna som barbarer. I ett annat brev som möjligen hänvisar till samma belägring benämner han däremot fienden endast som goter.¹¹¹ I vilket fall har detta motstånd mot fienden, barbaren, effekter på den egna identiteten. Det är svårt att säga exakt vad referensen till barbarer hade fört med sig för associationer för de som läste breven i hans samtid eller kort därefter, men tydligt är att det framhäver han och hans folk som försvarare av det goda. Inte minst då Licinianus i samma brev beskrivs som hövisk och vis. Sidonius själv utgör fronten för försvaret av det romerska mot den fasansfulla barbaren men i en något annorlunda roll som en mer generell ledare i och med sitt ämbete som biskop. Tidigare har han främst framstått som en framstående Gallo-romersk aristokrat, men som biskop sker språket i mer generella termer då han, vilket inte framgår i citaten, hänvisar till "oss". Han hoppas kunna förmedla goda nyheter till befolkningen om att deras lidande snart är över. Däremot är det inte självklart om det är det romerska goda, i klassisk mening, som redogjorts för ovan eller om det nu är ett kristet gott som försvaras. Antagligen är det en kombination av dessa. I ett brev till en biskop, antagligen i koppling till händelserna runt denna tid, tar sig vädjandet om stöd en betydligt mer kristen ton: "I remember well the power of your glowing thoughts and flowing words (for I saw how, when Modaharius the Goth launched his darts of Arian heresy, you transfixed him with the sword of spiritual testimony)."¹¹²

Kungen av Visigoterna under den här tiden är Euric. Skéendena ovan omnämns i flera brev och utspelar sig antagligen runt år 471 då även Arles belägras. Tydligt är att Sidonius är fientligt inställd till goterna och dessa återkommer i del två, i en mer religiös identifikations form. Samtidigt har Michael Kulikowski pekat på hur Sidonius står ut bland Gallo-romare då han är i minoritet när det gäller motståndet mot gotiskt styre i Gallien.¹¹³ Detta blir inte minst tydligt hos Ruricius som själv lever under Visigoterna.

5.1.4 Den försvunna barbaren i Ruricius

Då Avitus kommer synas mer i del två är Ruricius mycket tyst när det gäller någon form av binär relation, men hans tystlåtenhet är även den av intresse. Då Sidonius har i alla fall en korrespondent

¹¹¹ Apollinaris (1965), s. 327.

¹¹² Apollinaris (1965), s. 315.

¹¹³ Kulikowski, Michael (2020), 'Sidonius' Political World', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 210-212.

som antagligen inte var etnisk gallo-romare innehar Ruricius två. Freda och Vittamerus är båda goter, den förra visigot och den senare ostrogot.¹¹⁴

Vittamerus mottar två brev från Ruricius. Breven i sig drar inte åt sig någon egentlig uppmärksamhet. Båda är korta, 9–10 rader vardera och deras innehåll är främst tillägnad ömsesidig tillgivenhet, vilket är ett vanligt tema baserat på tanken kring *amicitia*. Dessutom förekommer ett visst religiöst beröm när Vittamerus beskrivs som flitig, en av de kristna dygderna. I det ena brevet handlar det om en gåva, medan i det andra är det sjukdom som ligger i fokus. Det går däremot inte urskilja någon distinkt skillnad i breven till goten Vittamerus och säg, Soracius, en prefekt både i staden Rom och Italien.¹¹⁵

Brevet till Freda är betydligt mer innehållsrikt när det gäller rader, men när det gäller direkta hänvisningar till någon form av *Andre* är det även här mycket snålt. Brevet innehåller en utförlig beskrivning av naturen där de bor och speciellt Fredas duglighet när det gäller jordbruk. Han skriver:

But why, my lord, do I, forgetful of my lack of sophistication, with meager words beture to describe or recount the riches, the delights of your fields in the praise of which even greater talents would succumb? Therefore, pardon my impudence, which you have extorted; my respect for you compelled me to appear garrulous to your ears. I trust [...] if [the letter] is displeasing in its discourse will be pleasing in its devotion¹¹⁶

På inget annat ställe i Ruricius brevsamling (Jag har inte heller funnit det hos varken Avitus och Sidonius) ger han några komplimanger på deras bedrifter i jordbruk. Det finns inga referenser till Fredas litterära förmåga eller religiositet vilket annars är vanligt i Ruricius brevsamling. I citatet är det tydligt att Ruricius är medveten om att brevet står ut i denna mening då han förlåter sig över att han är utförlig i ett sådant banalt ämne. Likväl formar han brevet som en komplimang i och med dess tillgivenhet, men som sagt saknas egentligen de mer traditionella lovorden som annars är vanligt i längre brev. Det verkar som att Ruricius inte kan se, speciellt Freda, som sin like. Även när Ruricius litterära förmåga kopplas till Fredas lantbruk är det svårt att utifrån resten av Ruricius brevsamling föreställa sig att de båda förmågorna skulle vara av lika värde. Naturen och dess gåvor

¹¹⁴ Mathisen (1999), s. 40.

¹¹⁵ Se Ruricius (1999), s. 231-234.

¹¹⁶ Ruricius (1999), s. 120-123.

återkommer på vissa ställen men aldrig ges förmågan att bruka jorden samma vikt som den latinska eller romerska utbildningen, mer än i detta brev.

Tolkningen av breven bör dock förstås utifrån förståelsen av tillgivenhet i det sista brevet i Ruricius brevsamling till gallo-romaren Volusianus.¹¹⁷ Ruricius skriver att det som förstört den antika och medfödda tillgivenheten dem emellan är glömska. Detta skyller han på “partly [...] our own negligence, partly by the exigencies of the times, partly by infirmity of the body, [...] we demand from ourselves not only no reciprocal duties but not even letters.” Tillgivenheten är inget som passivt existerar utan det kräver aktivt deltagande från båda håll, deras tidigare relation har med tidens gång gått förlorad. Inte minst brevskrivningen tas upp som av yttersta vikt i detta förhållande.

Att Freda och Vittamerus skulle ses som en form av *Andre* i Ruricius finns det däremot inga bevis för, speciellt inte då tillgivenheten inte bör ses som något obetydligt. Mathisen har analyserat dessa brev och dragit slutsatsen att de visar på kontinuitet på den lokala nivån och att det inte verkar vara någon skillnad på breven till Vittamerus och Freda och de övriga av Ruricius romerska vänner. Dessutom menar han att det motsäger förekomsten av en stor klyfta mellan arianska och nicenska kristna.¹¹⁸ Jag håller med Mathisen. Likt Arbogastes hos Sidonius tycks Ruricius inte hålla något agg mot dem för vilka de är, de har till och med vissa förmågor som Ruricius kan uppskatta. Till skillnad från Sidonius beskrivning av Arbogastes är Ruricius dock inte lika klar var Freda och Vittamerus står i relation till någon form av gallo-romersk identitet. De framstår däremot inte som någon form av *Andre* då de lovordas, fastän det inte kan sägas vara lika tydligt som breven till många andra i Ruricius brevsamling. Visigoterna är vänner i Ruricius ögon, samtidigt som de är barbarer hos Sidonius.

Harris och Heinzelmans slutsatser att den gallo-romerska aristokratin inte var enhetlig tar sig en annorlunda form i komparationen av Ruricius och Sidonius.¹¹⁹ Istället för att vara ett bevis på oenighet i den gallo-romerska aristokratin framstår de som ett undantag. De ser sig själva som att tillhöra samma grupp, men det är tydligt hur de står på olika sidor av konflikten mellan de visigotiska och burgundiska rikena. Den flerskiktade identiteten hjälper oss förstå detta förhållande. Som vän till visigoterna hade Ruricius lika gärna kunnat utstå samma smutskastning som Seronatus. Antagligen har däremot inte Ruricius intagit en lika aktiv roll som denne i

¹¹⁷ Ruricius (1999), s. 235-236.

¹¹⁸ Mathisen (2001), s. 110-112.

¹¹⁹ Harris (1994) och Heinzelmans (1992).

konflikten. Möjligen ses han av Sidonius som en passiv åskådare, och de stod endast på olika sidor konflikten på grund av makro-situationella anledningar, så som tidigare förändringar i de politiska gränserna. Istället är det den mikro-situationella identiteten, Ruricius korrekta agerande som väger tyngst i denna situation. Samtidigt som den politiska realiteten är av yppersta vikt när det gäller vem som ses som en *Andre*, då Sidonius framställer visigoterna, hans politiska fiender som barbarer.

Innan del 1 är över bör brevet till Volusianus analyseras lite närmre. Det avslutas med en hänvisning till frankerna som en fiende: "For - because you write that you are stupefied by fear of the enemy [frankerna] - he who is accustomed to endure a domestic enemy [hänvisning till Volusianus fru] ought not to fear a foreign one."¹²⁰ Att Frankerna beskrivs som fiende fungerar främst som ett sätt att lyfta fram Volusianus fru och hennes oacceptabla beteende. Möjligen finns det anknytningar till frankernas beteende som hade varit självklara för en samtida läsare av breven. Möjligen är hänvisningen till en inbördes fiende en känsla som flera gallo-romare skulle känna sig väl bekanta i. Likväl finns det för lite att gå på hos Ruricius för att detta ska vara mer än spekulationer. Läses breven från utgångspunkten av en flerskiktad identitet blir det däremot självklart att Ruricius mer lokala identitet, "av Limoges" tar mer plats än hans gallo-romerska, även om brevsamlingen i sig samt vänskapen mellan honom och Sidonius är bevis på att den också var av betydelse. Likväl är brevsamlingens lokala fokus ett bevis på att den kanske är av större vikt än den gallo-romerska vars romerska innehåll blivit allt mer abstrakt och svår att förhålla sig till, något som även Mathisen har pekat på.¹²¹ Denna oklara identitet är något som återkommer i del två.

5.2 Del 2: Barbar och kättare i en kristen diskurs

I det som följer vill jag lyfta fram det som framstår som den andra dominant formen av identifikation jämte en kulturell inom den binära identiteten. Det handlar om en religiös eller mer specifikt en kristen diskurs. Del två kommer att till en början fortsätta med en barbarisk *Andra* men i en tydlig kristen diskurs. Den barbariska *Andre* kommer sedan att lämnas därhän då det är kättarna i sig som lyfts fram utan direkt koppling till termen barbar.

¹²⁰ Ruricius (1999), s. 236.

¹²¹ Mathisen (1999).

Religiöst ämbete är inget som uppstår under senantiken, det har varit centralt för den romerska aristokratiska identiteten sedan långt före kristendomens intåg. Vad som förändrades i och med kristendomen var utövandet.¹²² *Mos maiorum* - traditionerna från förfäderna, en form av normer som varit en viktig del i den romerska identiteten skiftar till ett större fokus på fromhet.¹²³ Ett århundrade efter Sidonius var det biskopen i Rom som var auktoriteten i staden, och det var därifrån staden själv drog sin auktoritet. Men redan från 300-talet kom den romerska identiteten definieras i allt mer kristna termer vilket är tydligt i samtliga samlingar denna studie analyserar.¹²⁴

5.2.1 Kättare och barbar i Sidonius

Vi har redan på sida 32 sett hur Sidonius lyfter fram en kristen *Andre* hos goten Modaharius, då dennes onda agerande kopplas till en kristen diskurs när han förklaras sprida den arianska kätterska tron. Som Egetenmeyr har argumenterat för, kan det fåtaliga omnämmandet av termen barbar bero på att det var självklart att även vissa etniska grupper uppfattades som barbarer, samt att begreppen kättare och hedningar användes istället för barbar. Specifikt pekar hon på att Sidonius hänvisning till Modaharius som got är en hänvisning till honom som barbar.¹²⁵ Egetenmeyrs påstående att “the reader learns that [Modaharius] is a ‘Goth’ and thereby belongs to an entity that was considered barbaric by ancient writers”¹²⁶ stämmer in på Sidonius, och det är möjligt att om Ruricius skulle läsa det skulle han förstå hänvisningen. Men analysen av breven till Freda och Vitteramus i del 1 tyder på att han inte nödvändigtvis ansåg att goterna var barbarer. Visst är Modaharius en got och kanske förde det med sig flera stereotyper hos den romerska läsaren, men det som verkligen kritiserar hos Modaharius är att han sprider arianismens tankar genom sitt agerande.

Basilus of Aix är biskopen som mottar Sidonius vädjan om hjälp i det brev Modaharius nämns. I sin helhet handlar egentligen om goterna generellt och kung Euric II specifikt.¹²⁷ Sidonius beskriver hur Basilus hänförde Modaharius “with the sword of spiritual testimony”. Det handlar här om en muntlig debatt, vilket kan kopplas till den klassiska romerska utbildningen där retorik var av stor vikt. Den kristna identifikations formen för dock med sig en diskurs kring ett tämjande av barbaren genom spirituella argument och inte genom våld. Denna kristna diskurs betyder att

¹²² Halsall (2007), s. 186–196.

¹²³ Pohl (2018), s. 22.

¹²⁴ Hen (2018), s. 64–66.

¹²⁵ Egetenmeyr (2020), s. 156, 159–160.

¹²⁶ Egetenmeyr (2020), s. 156.

¹²⁷ Apollinaris (1965), s. 313-323.

barbaren sätts mot en annan form av identitet. Barbaren beskrivs nu som “the wolf that battens on the sins of perishing souls is preying on the sheep-folds of the church in this age”. Det är intressant att peka på den omtanke av kyrkans gemenskap som lyfts fram. Det är inte endast en strikt gallo-romersk identitet utan en mer generell kristen sådan, inom vilken Sidonius och hans ecklesiastiska vänner utgör toppskiktet. Den kristna identiteten inkluderar en större grupp än den mer isolerade gallo-romerska. Biskoparna intar en position som de omtänksamma ledarna över denna mer inkluderande grupp. Än mer är vargar och får en vanlig kristen metafor för den onda och den goda. I det här fallet syftar vargar på goternas onda agerande, samtidigt som den egna gruppen beskrivs som dess byte och framställs då som oskyldiga och sårbara. Genom att beskriva goterna som onda och att de jagar de sårbara kopplas deras aggressivitet till feghet samtidigt som den kristna Sidonius själv framstår som oskyldig och då också god. I egenskap av ledare för denna kristna (se katolska) gemenskap framstår även den gallo-romerska aristokraten Sidonius i och med biskopsämbetet som beskyddare av den allmänna, goda populationen.

Den tidigare självklart kulturella *Andra*, kung Euric, beskrivs också han i samma brev utifrån en allt mer kristen diskurs: “Euric, King of the Goths, having broken and shattered the old treaty, is ‘defending,’ in other words, extending the boundaries of his kingdom by the arbitrament of the sword”.¹²⁸ Här är det återigen ett mer barbariskt uttryck med aggressiv vapenmakt som används. Sidonius fortsätter sedan med att göra jämförelsen av Euric som den egyptiska faraon och Sidonius och hans vänner som israeliterna som plågas under dennes styre, för att sedan beskriva hur det specifikt är katolicismen som är hotad:

Although the said King of the Goths is justly feared for his armed might, I dread less his designs against our Roman city-walls than against our Christian laws. So repugnant, they say, is the mention of the word “catholic” to his mouth and his heart that one doubts whether he is more the ruler of his nation or of his sect. [...] he labours under one delusion: he imagines that the success of his dealings and plans comes from the genuine orthodoxy of his religion, whereas it would be truer to say that he achieves it by earthly good-fortune.¹²⁹

Eurics militära makt är med rätta fruktad och då Sidonius leder försvaret mot goten, vilket vi sett tidigare, fungerar skildringen av goterna som militärt kompetenta till att höja effekten av det

¹²⁸ Apollinaris (1965), s. 315.

¹²⁹ Apollinaris (1965), s. 317-319.

motstånd Sidonius och hans vänner bedriver. Speciellt är motstånd mot barbaren viktigt då vi har sett hur Graecus, också han biskop, agerande och förslag om att böja sig framför fienden, beskrivs som barbariskt av Sidonius. Trots det är det inte den militära makten som främst oroar Sidonius. Euric är av den arianska tron och ett gotiskt styre är ett hot mot det katolska. Sidonius är tydlig med att hänvisa till Eurics kristendom som felaktig och hans egen katolska kristendom framställs då som dess sanna motpol. Det är möjligt att språket tar en mer kristen ton i och med att mottagaren är en biskop, och i relation till de andra breven ovan visar det hur skickligt Sidonius anpassar innehållet till mottagaren. Det intressanta för den här undersökningen är däremot den tydliga kontrast som framställs mellan Sidonius och de som han anser ingå i *Vi* och Euric och hans tro som Sidonius placerar i kategorin *Dem*.

Den gallo-romerska identiteten kopplas tydligt till en korrekt kristen tro, vilken består av katolicismen. Euric och hans goter är kristna men inte av den korrekta läran och genom att framställa dem som militaristiska och omnämna deras prestationer som “achieved by earthly good-fortunes” framstår Sidonius själv som en kämpe för fred med Gud på sin sida. Till följd av att Eurics prestationer beskrivs grunda sig i dessa världsliga illusioner skapar Sidonius en känsla av rätt och fel. Eurics legitimitet urholkas då hans handlande inte utgår från ett gudfruktigt tillstånd. Den romerska identitetens koppling till fred och den barbariska till krig är något som Greg Woolf tidigare visat på. Han kopplar dessa tankar till “the civilizing ethos”, vilket är en diskurs som blir relevant i följande brev.¹³⁰

Framställningen av Euric är på andra ställen i brevsamlingen något vänligare. I ett brev, som främst prisar mottagaren, romaren Leo, som antagligen höll någon form av ämbete vid det visigotiska hovet, är det inte längre Euric som är barbaren. Leo beskrivs som en man som är:

sought after by the rich but not seeking riches for himself; greedy for knowledge but chary of money-making; abstemious in feasts, clad in plain linen amid the purple-robed, severe as a censor amid luxurious perfumes; unkempt, hairy, and bristly in the midst of scented foreigners. [...] he derived no article of food or clothing from an animal; and asking from the royal resources which were placed fully at his disposal only such boons as he was accustomed to accept for bestowal on others, not for retention by himself.¹³¹

¹³⁰ Woolf (1998), s. 48, 52-54.

¹³¹ Apollinaris (1965), s. 411. För information kring Leo se även Mathisen, Ralph W. (2020b), ‘A Prosopography of Sidonius’, i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 104.

Leo likt Arbogastes beskrivs som omgiven av barbarer men framställs tydligt som en romare då sådant som exempelvis kläder av djur hade tydliga kopplingar till barbarer.¹³² Men även “unkempt, hairy” och “scented” visar på tydliga kopplingar till det främmande. Leo framställs än mer i termer med associationer till ödmjukhet som är vanligt förekommande hos både Sidonius och Avitus med tydligt kristna kopplingar.¹³³ Men hänvisningen till honom som censor, vilket var ett traditionellt romerskt ämbete, i kontrast med ett religiöst sådant, visar på att diskursen hos Sidonius fortsatt är kulturellt präglad. Motpolen till den här gallo-romerska identitet blir Euric. Han beskrivs även här som någon som: “terrifies the hearts of nations”, men det intressanta är att Sidonius skriver: “makes after his victory a complicated treaty with the barbarians trembling on the banks of the Waal, or having restrained people by arms now restrains arms by laws through the whole extent of his enlarged domains.”¹³⁴ Euric tyglar inte längre folk med hans vapenmakt utan genom lagar, men det är egentligen Leo som är mannen bakom denna förändring i sin roll som censor. Möjligen hänvisar detta till mer icke-katolska, romerska lagar, men det verkar vara nog för Sidonius. Den tidigare uttryckta oron, om att Euric utgjorde ett hot mot de kristna lagarna är inte riktigt närvarande i detta citat. Möjligen är visigoternas ganska medgivande religiösa politik, anledningen till detta, och Sidonius farhågor blev inte besvarade, eller är romerska lagar desamma som kristna lagar.¹³⁵ Men i brevet är det likväl med romersk hjälp den tidigare barbaren snabbt kan skifta till mer vän än fiende. I brevet framställs Leo som tämjaren av barbaren genom att föregå med gott exempel och kungen handlar tack vare detta mer civiliserat. Möjligen har Sidonius vid det här laget kommit att acceptera Eurics styre. I vilket fall är barbaren som hänvisas till i brevet inte goterna utan frankerna, Eurics politiska fiender.

Den *Andre* kunde vara grundad i mer lokala makro-situationella realiteter, såsom vem som är högst upp i näringskedjan. Det är tydligt hur motpolen till Sidonius egna identitet utgörs av barbaren och att barbarens identitet också kan kopplas till en religiös *Andre*, en religiös form av identifikation. Detta bör förstås i den kontext av religiös oenighet som är tydlig under 400-talet där katolicismen inte är den självklara sanna läran. Genom att koppla samman dessa två, barbar och kättare, och föra in den kristna diskursen som en del av den romerska identiteten förbinder

¹³² Egetenmyer (2020), s. 152–153.

¹³³ Se Apollinaris (1936), s. 333. Se även Avitus (2002), s. 352.

¹³⁴ Apollinaris (1965), s. 409–411.

¹³⁵ Mathisen (1993), s. 137.

Sidonius det katolska med det romerska, vilket, under 400-talet i alla fall, för med sig en känsla av legitimitet. Det romerska hos Sidonius är något att sträva efter samtidigt som även det katolska har växt sig starkt under det senaste århundradet. Leos handlande och beteende, grundat i romerska och kristna tankar, när han är omgiven av goterna visar på den romersk-katolska moraliska överlägsenheten.

5.2.2 Kättare och barbar i Avitus och Ruricius

Kättare och barbarer står i en tydlig relation till varandra även hos Avitus och Ruricius. I ett av de brev som utgjorde en stor del av inspirationen till denna uppsats dramatisk inledning skriver Avitus till en påve, antagligen Symmachus (p. 498–514), och berättar om en kungs, antagligen Sigismund, konversion till katolicismen:

<...>¹³⁶ for a long time dogmas of darkness and of (Eastern?) mysteries had closed off the hearts of the (?fierce) barbarians. [...] in precisely the same fashion either the Arian heresy had stained the fearsome spirits of the different tribes or native <...> [översättarna pekar på hänvisning till hedendom] possessed them¹³⁷

Arianismen förklaras som något som har besudlat de olika stammarna precis som så de kallade “dogmas of darkness” länge smutsat ner barbarernas själar. Arianismen likställs på så sätt med både gamla dogmer av ondskasamt hedendom, om översättarnas antagande om hänvisningen till hedendom är korrekt. Arianismen sägs vara något som förfogar över barbarerna. Just användandet av ordet “possess” indikerar något parasitiskt, i modern engelska används ordet inte sällan i relation till demoner, men det går även att belägga för kopplingen mellan nedsmutsning och parasit i samtida källor.¹³⁸

I epistel 13 bok 3 beskriver Sidonius en sådan parasit i form av en påhittad karaktär vid namn Gnatho.¹³⁹ Han visar på samma förorenande av dess omgivning som arianismen gör hos Avitus. Gnatho beskrivs som någon avskyvärd, någon smutsig och girig. En person som sprider pesten genom sina andetag, har en dåres temperament och det skrivs att hans biceps saknar styrka;

¹³⁶ Pilarna syftar på att visa att ord har gått förlorade i manuskriptet. Ord inom parentes är översättarnas i kontrast med ord inom hakparentes som är mina egna förändringar

¹³⁷ Avitus (2002), s. 222–223.

¹³⁸ För den giriga parasiten som ett återkommande tema i romersk komedise Shanzer, Danuta (2001), ‘Bishops, Letters, Fast, Food, and Feast in Later Roman Gaul’, i Ralph W. Mathisen and Danuta Shanzer (red.) *Society and Culture in Late Antique Gaul – Revisiting the Sources*, (Aldershot: Ashgate), s. 228–229.

¹³⁹ Apollinaris (1965), s. 47–57.

han sägs vara halvdöd och impotent, men värst av allt är hans språk. Genom detta förorenar han försynt folk, han sprider både lögn och låter munnen gå utan minsta betänksamhet. Sidonius avslutar med att det är lättare att hitta en man som samtidigt talar om fromhet men lever omoraliskt än det är att hitta en man som är: “wicked in language and good in character.” Flera av dessa negativa karaktärsdrag har vi redan stött på i relation till barbaren. Speciellt är språkets centrala betydelse tydligt, men det är just Gnathos förorenande förmåga som är av intresse här.

I Avitus egna brev ovan blir det tydligt att han applicerar tropen om parasiten i en annan form än Sidonius, vems beskrivning saknar konkreta kristna kopplingar. Hos Avitus är det dessutom kungens felaktiga gudatro som är central:

Crossing over from his previous error to your Catholic (Church) like a standard-bearer for the Christians took up the banners of truth to carry them before his people, by enticing everyone by his encouragement, but compelling no one by force, he gained his own people by his own example¹⁴⁰

Misstaget handlar om hans arianska tro. Just som vi tidigare sett hos bland andra Arbogastes hos Sidonius och Freda hos Ruricius, där deras korrekta beteende ger skäl för inkludering i den gallo-romerska gemenskapen, är Sigismunds ursprung i arianismen av mindre vikt än hans konvertering. Det bör också påpekas att Sigismund som kung anses ha vissa plikter relaterade till rollen som ledare, vilket blir synligt i och med beskrivningen av honom som fanbärare av sanningen. Leda genom exempel är något som jag återkommer till i en senare diskussion. Positivitet för de burgundiska kungarna och hur de porträtteras som upprätthållare av det som återstår av det romerska riket är något Wood visat på.¹⁴¹

Uppdelningen av kristendomen i en god och en ond sida är en mycket konkret hänvisning till den egna sidans goda natur. Det är dock svårare att säga något konkret kring vad avsaknaden av de klassiska romerska kulturella elementen beror på i Avitus binära identitet. Det är endast i det tidigare nämnda brevet till Viventiolus som dessa egentligen förekommer. Till viss del kan detta tillskrivas identitetens situationella och flerskiktade, men också dynamiska karaktär. Eftersom brevet är adresserat till en påve är det möjligt att det likt Sidonius till Basilius beror på den epistolografiska genrens regler. I och med vikten av att kunna anpassa innehållet i breven till

¹⁴⁰ Avitus (2002), s. 223.

¹⁴¹ Wood (2018b), s. 287-289.

mottagaren inom antik epistolografi betyder det att innehållet i sig förändras. Det handlar således inte om att det romerska inte är viktigt hos Avitus, som nämnts tidigare är sådana diskurser vanliga utanför den binära diskursen, utan att han ser kristendomen som central i den gallo-romerska aristokratiska identiteten. I och med att Avitus är den yngsta av de tre subjekten kan de förändringar som tiden fört med sig förändrat synen på vem som ses som en *Andra*. Genrens roll och kristendomens växande roll är sådant som tidigare påvisats, om än utifrån andra utgångspunkter eller källor.¹⁴²

Endast dessa förklaringar ger dock diskurserna en passiv roll, den performativa identiteten bör inte underskattas. Hos Avitus framhävs den nya katolska kungens romerskhet i kristna termer, genom hänvisningar till hans goda ledaregenskaper. Dessa tar sig formen av hans konvertering arbete i kungadömet. Vi stöter även på idén kring icke-våld, vilket är något som gärna relateras till barbariskt beteende. Sådant som annars anses ingå i den gallo-romerska identiteten appliceras här på Sigismund. Dessutom skriver Avitus att han är ensam bland kungarna i att ha gått över till den goda sidan. Det är tydligt i brevet att det specifikt är en god kristen identitet som framhävs. En annan viktig del i den gallo-romerska överlägsenheten hos Sidonius är, som nämnts ovan, diskursen kring tämjandet av barbaren. Själva hänvisningen av att tämja för med sig djuriska anknytningar. Det var tydligt i breven till Basilius och Leo. Även i ett brev till en biskop Patiens nämns tämjandet av barbarer i relation till kristen verksamhet, då genom etableringen av kyrkor.¹⁴³ Temat går även att till viss del att skymta i genomgången av Avitus brev ovan. Den våldsamma barbaren har efter han gått över till den goda kristendomen, möjligen genom Avitus egna arbete, nu lämnat våldet bakom sig. När diskurserna framställer barbaren som något som måste tämjas, och att detta kan göras med kristendomens hjälp placeras den religiösa identiteten i en tydligare central ställning inom den egna identiteten. Det kristna tar en position framför andra former av identiteter.

Perioden är som sagt en period av konflikter, religiösa men också militära. Militära konflikter betydde att människor blev frihetsberövade, och på 400 och 500-talet var det ofta upp till kyrkofäderna i de olika kungarikena att förhandla frigivandet av fångarna. Flera av Avitus brev handlar om att återställa *libertas* åt fångar från krig mellan burgunderna och deras fiender. I ett brev till Eustorgius av Milan runt år 510 är det just detta som är under förhandling:

¹⁴² Pohl (2018). Se även Harris (1994) och Mathisen (1993).

¹⁴³ Sidonius (1965), s. 277–285.

Through the harsh barbarian's respect for you, savagery was overcome by humility, cruelty by intercession, and avarice by gift. We can guess how you tame over-harsh souls there by your preaching, when through your forceful intervention you manage thus to break even stones that are far away from you.¹⁴⁴

Barbarerna nämns två gånger som "harsh" men Eustorgius tämjer dem uttryckligen genom hans kristna böner. Ödmjukhet, förbön och generositet framställs som icke barbariskt beteende i och med det motsatsförhållande som Avitus presenterar.¹⁴⁵ Passagen är en hyllning av Eustorgius förmåga vilken beskrivs som kompetent nog att bryta ner även de mest hängivna (i den arianska tron) barbarerna i områden långt borta. Tillsammans med de kristna temana vilka framställs som goda samt att tämjandet kopplas till bön går det att anta att barbarerna här främst definieras utifrån deras tro. Naturligt beskrivs då även den egna identiteten i ett tydligt kristet språk.

Även Ruricius rör sig i temat kring tämjandet av barbarerna och även hos honom är det likt Avitus i en tydligt kristen diskurs:

piety, the governess of all, through whom rigid things are bent, stony are softened, swollen are collapsed, harsh are refined, gentle are excited, savage are mellowed, mellow are made savage, dull are sharpened, barbarous are tamed, and monstrous are placated,¹⁴⁶

Brevet är till Hesperius och behandlar i sin helhet publiceringen av något verk från Ruricius sida, antagligen på uppmaning av Hesperius. Än mer lär vi oss att Hesperius antagligen är lärare till Ruricius söner. Hesperius tillgivenhet menar Ruricius ska ha hjälpt honom att överkomma hans egen ignorans. Det är däremot fromhet som beskrivs som det centrala i vad som skulle kunna sägas vara korrekt beteende och genom vilket barbariskt beteende kan tämjas. Fromhet är en kraft som har möjlighet att förändra något till det bättre, och det är något som barbarer saknar.

Ruricius fortsätter i mer kulturella termer, men utifrån kontexten ovan. Ruricius skriver att fromheten har: "unbarred my inarticulate mouth [...] as much negligent of my own habit as forgetful of my rusticity, [...] I would appear to your most learned ears". Referensen till hans "inarticulate mouth" och "rusticity" visar på ödmjukhet, men även att Ruricius anser utbildning,

¹⁴⁴ Avitus (2002), s. 351.

¹⁴⁵ För girighet som roten till allt ont för romarna se Brown (2012), s. 135–147.

¹⁴⁶ Ruricius (1999), s. 107.

speciellt en litterär sådan vara viktigt. Fromhet ställs i relation till, eller till och med som grundläggande för färdighet i språkbruk. Kristendomen tar, i denna annars klassiska romerska identiteten, hos Ruricius en central plats. Än mer då fromhet är något som inte finns hos barbaren handlar det om något som är associerat med den gallo-romerska identiteten. Det är endast med hjälp av hans fromhet som han har förmågan till att leva upp till de förväntningar på utbildning som finns inom den egna gemenskapen. Just utbildning och vikten av det i den gallo-romerska aristokratiska identiteten i Ruricius mening blir än tydligare senare i brevet:

I have chosen you as the stimulator and shaper of my noble jewels, you, who know how to restore the gems concealed in stones to their unique excellence: amid such worldly confusion they would indeed lose their nobility if they did not have you as an example.¹⁴⁷

I den sista delen av citatet benämns utbildningen som en central del i den aristokratiska identiteten. Hans söner, vilka benämns som "noble jewels" i brevet, riskerar att förlora sin aristokratiska status om de inte hade Hesperius som ett exempel. I och med att Hesperius var sönerns lärare handlar det således om utbildning. Eftersom den relation fromhet och klassisk utbildning beskrivs stå i, rör sig brevet både i en kulturell och religiös diskurs. Jämfört med de beskrivningar av utbildningens roll som analyserats tidigare utgör här de kristna elementen förutsättningarna för aristokratins distinktion.

Just detta är något Mathisen missar då han endast pekar på brevet som ett bevis på den fortsatta klassiska utbildningens funktion som ett sätt att bekräfta den egna aristokratiska statusen. Mathisen lyfter både fram Sidonius och Ruricius yttringar kring klassisk utbildning, men missar att väga in skillnaden mellan de båda.¹⁴⁸ Den kristna diskursen som går igenom Ruricius brev, och speciellt rollen som fromhet spelar i hans egen förmåga till litterär artikulation skiljer sig tydligt från Sidonius mer kulturella framställning. Mathisen gör dock inte fel i att lyfta fram den kulturella diskursen, vilken definitivt är närvarande i brevet. Däremot framstår fromheten som grunden i den gallo-romerska aristokratins förmåga till utbildning, men även det som faktiskt skiljer den egna gruppen från det barbariska och monstrosa.

¹⁴⁷ Ruricius (1999), s. 108.

¹⁴⁸ Mathisen (1993), s.109.

5.2.3 Den oberoende kättaren

I den sista delen av analysen försvinner direkta hänvisningar till barbaren. Det handlar istället om en strikt religiös *Andre*. I denna kategori framstår Avitus som den mest högljudda av de tre. Sidonius har, som redan visats på, tendensen att istället relatera kättare med termen barbar, och Ruricius är som vanligt mycket blygsam med att nämna en konkret motpol.

Avitus - Contra haereism

En betydande del av Avitus brevsamling berör de religiösa konflikterna inom det burgundiska riket men också konflikter inom den kristna kyrkan. Dessa diskurser sker ofta i direkt korrespondens med Gundobad, som själv är av den arianska tron. Shanzer och Wood har pekat på burgundernas tillmötesgående position till katolicismen och Avitus skriver själv om den unika position katolicismen har i det burgundiska riket då Gundobad: “Take special care to preserve the orthodoxy of the Catholics.”¹⁴⁹

Korpusen innehåller en stor del religiösa debatter angående olika kristna, i Avitus mening, kätterier, ofta direkt till Gundobad men också till hans son Sigismund. Störst plats av dessa tar den kring den så kallade “Acacian schism”. Det var en schism mellan den västra och östra kyrkan som varade mellan år 484–519. Acacius följde den monofysitistiska läran av Eutyches som fördömdes av den katolska kyrkan år 451.¹⁵⁰ I förbindelse till citatet ovan skriver Avitus:

It is because of this pious concern of yours that in a recent clement authorisation-
(letter), you have ordered me to divert waves of examples from the sacred fount of
heavenly scripture (to quench) the renewed madness of Eutychieanism that is
pullulating as if from the dead tinder of a rising conflagration.¹⁵¹

Eutychanismen beskrivs som en galenskap, men även senare i texten som en sjukdom.¹⁵² Ordet ’pullulating’ hänvisar till något som sprider sig snabbt, vilket återigen för tankarna till kopplingar till parasitiska drag vilket verkar vara en populär beskrivning av kättare.¹⁵³ Det är en tydligt negativ bild av denna kätterska tro. I kontrast till de galna tankarna som Eutychanismen står för, utgår den

¹⁴⁹ Se Shanzer och Wood (2002), s. 19–20 och Avitus (2002), s. 93–94.

¹⁵⁰ Shanzer och Wood (2002), s. 89–90; Monofysitism är läran om att Kristus endast har en gudomlig natur.

¹⁵¹ Avitus (2002), s. 94.

¹⁵² Avitus (2002), s. 95.

¹⁵³ Följande exempel för användningen av ordet ges av *Oxford learner’s dictionary*: “pullulating bacterial parasites”.

egna (katolska) gallo-romerska identiteten från den heliga himmelska skriften vilket hjälper framställa dem själva som förnuftiga, samtidigt som gud står på deras sida.

Ofrånkomligt att nämna är den vänliga och respektfulla ton Avitus använder sig av i korrespondensen med Gundobad. Dennes arianska tro verkar inte vara något som Avitus är speciellt bekymrad över och kungen benämns till och med som from. Det här står i skarp kontrast till de kopplingar mellan arianism och dess parasitiska natur som tidigare visats på i Avitus samling. En kombination av mikro och makro-situationella förklaringar kan möjligen ge viss insikt i hans vänliga disposition till kungen och hans arianism. Den sociala och politiska kontexten av Avitus som biskop under den arianska kungen och det maktförhållande som han står under, eller, som Wood visat, de burgundiska kungarnas romerska framställning av sig själva kan båda ha varit bidragande faktorer till Avitus vänliga inställning till dem.¹⁵⁴ Även den kulturella epistolografiska genrens regler färgar antagligen språket till kungen. Ytterligare går det att skönja mer religiösa argument i brevsamlingen för Avitus benägenhet att under vissa omständigheter, likt de som precis nämnts, framställa arianismen i vänligare termer.

Hotet de olika heresierna utgör skiftar och påverkas av kontrasten dem emellan. Det som följer bör förstås utifrån Avitus egna ord. I ett brev angående behandlingen av arianska präster som konverterat till katolicismen och dess kyrkor skriver han:¹⁵⁵ “I request: Namely that to the extent that heretics [här arianer] acknowledge our truth, so much let them be received by us.” Olika kättare döms individuellt och de kan sägas finnas olika nivåer av avvikelser hos individer inom samma tro. Han fortsätter med att skriva hur kättare gärna använder våld om de får chansen medan användandet av våld inte är “for christians who are simple as doves.” Samma perspektiv, kring olika nivåer av hot, verkar dessutom vara applicerbart på olika heresier mer generellt. Gundobads arianism beskrivs exempelvis som teologiskt närmare katolicismen än en annan kättersk tro, i ett brev angående Kristi gudomlighet: “because your orthodoxy, just like ours, abominates their [photinianerna] despicable blasphemies,” han fortsätter sedan med att likställa photinianismen med en pest.¹⁵⁶ Detta påminner om hur Sidonius tycks anse att olika barbarer kan vara mer eller mindre barbariska. Dessutom är det hos Avitus tydligt hur denna gradskillnad kan appliceras både på individ och grupp nivå.

¹⁵⁴ Wood (2020), s. 288.

¹⁵⁵ De följande två citaten finns i Avitus (2002), s. 298.

¹⁵⁶ Avitus (2002), s. 169.

Att arianismen likväl inte kan anses tillhöra ett *Vi* hos Avitus blir tydligt på flera ställen i brevsamlingen. Arianismen och dess följare som fiender och ett definitivt *Dem* återkommer i brev till andra katoliker. Till Sigismund beskrivs exempelvis Gundobads arianska sekreterare/präster som förförare, även om fadern själv sägs vara en förnuftig kung.¹⁵⁷ I ett brev angående en annan schism, nu inom den katolska kyrkan, förklarar Avitus hur solidaritet inom kyrkan är viktigt för att kunna bekämpa arianismen.¹⁵⁸ Inte minst blir ariansimens position som *Andre* tydligt då språket tar sig en betydligt mer traditionell vänskaplig form, likt den i breven mellan andra gallo-romerska aristokrater, i breven till den konverterade Sigismund jämfört med de till den arianska Gundobad. Teman som exempelvis gemensam tillgivenhet, ödmjukhet, längtan efter att träffas, frekvent brevväxling med mera, är vanligt förekommande.¹⁵⁹ Gundobad mottar inget likt dessa vänskapsbrev. Sigismunds konvertering till katolicismen är det enda som kan förklara denna skillnad i innehåll. Mathisens påstående att Arianismen inte sågs som ett hot av de katolska aristokratiska romarna verkar hos Avitus inte stämma.¹⁶⁰ Istället verkar Yitzhak Hens slutsats att Avitus inte anser att arianismen kan likställas med en gallo-romersk identitet ligga närmare verkligheten.¹⁶¹ Identitet är flerskiktad men arianism ingår inte, i Avitus värld, i en gallo-romersk aristokratisk identitet. Detta blir inte minst tydligt i en samling brev som går under titeln *Contra Arrianos*.¹⁶²

Breven verkar ha ingått i en debatt mellan Gundobad och hans arianska biskopar på ena sidan och Avitus på den andra. Den arianska sidan har använt sig av ett utdrag ur korintierbrevet för att argumentera för sin existens. Avitus tolkar däremot samma utdrag annorlunda:

The apostle says 'for there must be also heresies among you' It is right not for heretics to be what they are, but for Catholics to see to it that they not exist. Just as the Lord said about Judas, his betrayer, 'It had been good for that man if he had not been born', He thereupon said to him that his own birth was an evil for him who was a betrayer, but a good thing for us to whom salvation came out of the betrayal.¹⁶³

¹⁵⁷ Avitus (2002), s. 229.

¹⁵⁸ Avitus (2002), s. 160–162.

¹⁵⁹ Se epistel, 77, 79, 91, och speciellt epistel, 32 i Avitus (2002), s. 236–241.

¹⁶⁰ Se Mathisen (1993), s. 48.

¹⁶¹ Hen (2018), s. 65–66.

¹⁶² Titeln *Contra Arrianos* är antagligen en senare konstruktion som tillkommit i senare manuskript.

¹⁶³ Avitus (2002), s. 171.

Kättarna, oberoende om de är Photinianer eller arianer, är trots allt likt Judas, förrädare. Deras existens är endast av värde för dem som genom deras felaktiga tro kan uppnå frälsning. Utöver att det visar på att arianismen utgör en tydlig felaktig tro och framställs som en *Andre*, är det intressant att påpeka att förrädare här tas upp i en kristen diskurs. Vi har tidigare sett Sidonius syn på förrädare och det verkar som Avitus delar dennes uppfattning, även om Avitus ser en viss anledning till deras existens. Nämnvärt är även att dessa förrädare är förrädare på grund av deras tro, och inte för deras handlande som utgör det centrala hos Sidonius.

Diskursen inom den binära identiteten tar sig hos Avitus en betydligt klarare kristen ton. Kättaren uppfattas som en mer konkret form av *Andre* än vad den tidigare gjorde hos Sidonius. Genom att lyfta fram de kristna diskurserna framför de kulturella skapas en romersk identitet definierad av dess religiositet. Hos Sidonius framstår de kulturella diskurserna lika viktiga som de religiösa men hos Avitus har något förändrats. Den religiösa identiteten har börjat ses som ett tydligare sätt att identifiera sig gentemot en *Andra*. Den performativa karaktären i identitet begreppet gör sig påmind.

Kättare i Ruricius och Sidonius

Benämningar av kättare utan direkta associationer till termen barbar är få hos Sidonius och Ruricius. Sidonius vädjan om att en viss Simplicius ska bli vald till biskop är unikt såvitt jag vet när det gäller ett specifikt omnämnande av kättare. Han skriver:

when i found that his opponents, and in particular the adherents of the Arian faith, contented themselves with silence, and that no lawful disqualifications alleged against the nominee, [...] I saw that the man, about whom bad citizens could not say a word and good citizens could not keep silence, might justly be regarded as of supreme excellence. ¹⁶⁴

Här återkommer temat som återfinns upprepade gånger hos Avitus kring onda och goda människor. Att de onda, eller dåliga, kättarna inte hade något att säga kring Simplicius nominering talar i sig för dennes excellens. Han skriver att följarna av den arianska tron nöjde sig själva med tystnad. Denna avsaknad av ambition kopplat till tystnad är något som även Ruricius använde sig av i brevet till Hesperius som diskuterats ovan, där tystnad beskrivs som ett tidigare stadium i hans

¹⁶⁴ Apollinaris (1965), s. 333.

liv där han försökte gömma sin egen ignorans.¹⁶⁵ Möjligen är det just en hänvisning till ariernas felaktiga tro som Sidonius vill lyfta fram, samtidigt som det då visar på att *Dem* har fel och *Vi* har rätt. I ytterligare ett brev antecknar Sidonius en inskription vilken ska stå på hans farfar Apollinaris grav efter den blivit vandaliserad. Det handlar inte om kättare utan om övergången från hedendom till kristendom vilket beskrivs som hans främsta merit.¹⁶⁶ Detta utgör en av de få konkreta hänvisningen till hedendom i brevsamlingarna och då den skift Pohl tidigare har pekat på.¹⁶⁷

Hos Ruricius är det än svårare att hitta några kopplingar till kättare. I brevsamling finns det likt Avitus ett antal brev som skulle kunna gå under en titel likt *Contra Arrianos*. Problemet med diskursen i Ruricius samling är att den inte utgörs av brev skrivna av honom själv, utan istället av en Faustus av Reiz. En binär identifikation till endast kättare av Ruricius själv saknas däremot. Anledningen till att de relevanta breven skrivna av Faustus inte är lämpliga att använda, även fast de ingår i Ruricius brevsamling, är att de tillkommit i efterhand av sentida kompilator och kan inte bevisas vara Ruricius egna tankar.¹⁶⁸ Närmast en diskurs kring en form av felaktigt kristligt beteende som inte är lämpligt för en gallo-romersk aristokrat, kring någon som inte kan anses vara en barbar, utgörs av flera brev skickade till hans son Constantius.

Ruricius klagar på dennes felaktiga beteende och speciellt de okristna elementen är viktiga. Han skyggar däremot från att använda ord som kättare, vilket inte är förvånande då det gäller hans egen son. Det är däremot tydligt att just sättet Constantius uppför sig inte passar in i den mer kristna gallo-romerska identiteten: “Even though I know that you are given to Bacchus, serenades, and diverse musical activities, and in fact even to girls’ choruses, nevertheless, [...] it is good occasionally to retreat from such things and to spend time more with the Lord than with liber.”¹⁶⁹ För att förstå de referenser som görs här krävs en viss kontext. Bacchus och Liber är i romersk mytologi associerade med vin och rus. “Girls’ choruses” är dessutom något som var förbjudet för prästerskapet.¹⁷⁰ Ruricius menar att Constantius uppför sig på ett felaktigt sätt för en person av hans rang. Istället för att leva efter Gud bryr sig Constantius bara om världsliga saker. Avsaknaden av gudfruktig levnad är vad Ruricius främst verkar bry sig som, något som Sidonius tidigare påpekat saknas i Eurics prestationer. Det är dock en överdrift att säga att Constantius bör förstås

¹⁶⁵ Ruricius (1999), s. 107.

¹⁶⁶ Apollinaris (1965), s. 45-47.

¹⁶⁷ Pohl (2018), s. 25.

¹⁶⁸ Mathisen (1999), s. 69.

¹⁶⁹ Ruricius (1999), s. 180.

¹⁷⁰ Se översättarens kommentar ibid.

som en Andre hos Ruricius. Diskursen tar sig mer en form av förälderlig oro än ett försök att upprätta en binär identitet. Ibland är det bra att spendera tid med Gud, skriver Ruricius, vilket betyder att det även ibland är acceptabelt att spendera sin tid åt världsliga nöjen. Fullständig tillgivenhet till Gud tycks inte vara helt nödvändigt.

6 Resultat med avslutande diskussion

För att avsluta denna uppsats kan jag säga att diskursanalysen av senantika brevsamlingar utifrån en relationell och diskursiv förståelse av identitet har svarat på den följande forskningsfrågan:

Hur kan vi förstå relationen mellan föreställningar kring den Andre som de konstitueras i senantika brevsamlingar och konstruktionen av en gallo-romersk aristokratisk identitet inom kontexten av Roms fall?

De vanligaste formerna av identifikation inom den relationella/binära identiteten utgör de kulturella och religiösa identiteterna. Detta är något som stämmer överens med majoriteten av den tidigare forskningen angående en gallo-romersk aristokratisk identitet mer generell. Bland andra har Mathisen och Harris tidigare lyft fram utbildningens, språkets, solidaritens och bördens roll. Matschek har visat hur *amicitia* ligger i grunden för den enhetlighet som är central i den romerska identiteten. Pohl, som har arbetat från ett längre tidsperspektiv och mer tydligt utifrån en dynamisk aspekt, menar att det sker en förändring i den binära identiteten från det romerska/barbariska till det kristna/hedniska. Även om det inom den binära identiteten och för den här studiens period handlar om en förskjutning till det kristna/kätterska. Vilket bättre stämmer in på Hens slutsatser angående arianismens position som en *Andra*. Det hedniska är inget som egentligen lyfts fram av någon av studiens subjekt.

Vad denna studie har bidragit med är detaljer utifrån relationen mellan den egna gallo-romerska identiteten och en *Andra* men också argumenterat för den binära identiteten som en relevant teoretisk utgångspunkt. Vem och vad som ingår i den gallo-romerska identiteten i dess relationella och diskursiva förståelse är baserat på dess flerskiktade, situationella men speciellt performativa natur. För den egna gallo-romerska identiteten betyder de mer kristna diskurserna en förskjutning av den mer kulturella gallo-romerska aristokratiska identiteten i förmån för en kristen identitet. Detta är något som Hens slutsatser angående Gregorius av Tours romerska identitet pekar

på senare under 500-talet. Men detta är, som denna studie visat på, redan under perioden 455–518 under utveckling. Specifikt är det tron och fromheten som lyfts fram i kontrast till de tidigare nämnda kulturella aspekterna i den binära relationen. Vad det betyder för den egna identiteten är dock svårare att svara på.

För att kunna förstå det dualistiska innehållet av både kristna och kulturella diskurser, men också effekterna av den binära identiteten i brevsamlingarna utgör den teoretiska ramen en viktig del av förklaringen. Halsalls och Pohls identitetsbegrepp är inte endast applicerbart inom den etniska identitet som de själva undersökt, utan, när det gäller romersk identitet, även på den binära identiteten och utifrån ett mer sammansatt identitetsbegrepp.

Mathisen har visat på hur vem som tillhörde kategorin *Vi* kunde förändras. Men genom att applicera en flerskiktad förståelse på analysen av Ruricius och Sidonius behandling av goterna blir det tydligt att denna kategori såg olika ut hos olika gallo-romare, vilka annars såg sig tillhöra samma *Vi*. Även om Ruricius mer lokala karaktär påverkar innehållet i breven betyder det inte nödvändigtvis att den gallo-romerska identiteten inte är av vikt. Relationen mellan Ruricius och Sidonius under den visigotiska/burgundiska konflikten tycks inte ha förändrats. Detta visar på en ytterligare dynamik till de interna maktkamper Harris och Heinzelmänn lyft fram. Idealet kring enighet håller så länge båda sidor agerar korrekt. Den flerskiktade identiteten blir däremot tydligast då studiens subjekt intar en roll som biskopar i kontrast till romerska aristokrater. Som Bailey visat på sågs inte endast biskopsämbetet som en position av makt utan kristendomen förde med sig en ny mentalitet grundad i dygd eller fromhet. Inom den kulturella binära identiteten i del 1 framstår den gallo-romerska aristokratiska identiteten som mycket sluten. Sidonius i sin roll som romersk aristokrat visar på en avsky av pöbeln och den större skara aristokrater som Konstantins reformer hjälpte till att skapa. Samtidigt, i sin roll som biskop, byter fokus till hur den kristna gemenskapen är hotad av barbarerna och kättaren Euric. Den kristna identiteten och den gallo-romerska aristokratiska identiteten skulle utan en flerskiktad förståelse inte kunna sägas vara förenliga. Utifrån en flerskiktad förståelse av identitet däremot utgör detta inte ett problem, vilket det inte heller verkar vara för subjekten i fråga. Då de i olika delar framstår som överlägsna romerska aristokrater och i andra som fromma ledare för den kristna gemenskapen. I den senare positionen placerar sig Avitus tydligast.

Vad denna positionering beror på är något som Wood har berört men i en annan kontext. Framställningen av de burgundiska kungarna som upprätthållare av det romerska betyder att de

ses som en del av ett *Vi*. Min egen analys har visat att förhållandet till en *Andra* är komplext, och utgår till viss del från olika situationella förklaringar tillsammans med de flerskiktade ovan. Vem som i stunden ses som ens politiska eller religiösa fiende påverkar hur den egna identiteten framställs. Samtidigt som hur diskursen i sig utformas påverkar vem eller vad som tillskrivs en *Andre*. Det handlar då delvis om olika situationella effekter som påverkar denna framställning. De mikrosituationella effekterna framstår specifikt i den epistolografiska genrens regler, där både mottagare och sändare måste tas i åtanke i brevens innehåll. I debatten till den arianska kungen Gundobad beskrivs kungen som from. Däremot i brev till andra katolska biskopar finns det inget gott att säga om denna tro. Hos Avitus framställs arianismen som relativt bättre än andra kätterier. Den konverterade sonen, Sigismunds framställning är betydligt vänligare än faderns och hålls utifrån en mer traditionell aristokratisk diskurs. Detta är något som inte nämns i vare sig Woods eller Mathisens studier då de burgundiska kungarna är av intresse. Egetenmeyr har pekat på att hur individen i Sidonius kan beskrivas i vänliga termer även om gruppen de tillhör fortfarande ses som en *Andra* vilket ingår i vad jag kallar mikro-situationell identitet. Detta verkar även vara fallet hos Avitus. Än mer har den markosituationella identiteten genom den historiska kontexten gjort sig påmind i ett flertal fall. Den dynamiska aspekten spelar en viss roll, men kan inte förklaras ha en definitiv effekt på skillnaderna mellan de olika brevsamlingarna. För att kunna ge tidsaspekten något förklarande värde krävs det att studien mer tydligt förhåller sig till en kronologi. Det går dock att anta att tiden och den förändring som den för med sig i den uppfattade verkligheten har spelat en viktig roll.

Till sist bör något sägas kring vad förekomsten av både en barbarisk och kättersk *andra* betyder för den egna identiteten och den avgörande roll den performativa/diskursiva aspekten av identitetsbegreppet spelar. Det går att anta att Sidonius, Ruricius och Avitus alla ser sig som gallo-romare i och med att brevsamlingarna existerar. Dessutom har tidigare forskning visat på att det var just denna identitet, brevsamlingarnas självpresentation ämnade att lyfta fram. I Avitus samling är det tydligt en mer religiös *Andre* samtidigt som det hos Sidonius finns en blandning av de båda, även om de kulturella diskurserna framstår som starkare. Kättaren Modaharius är enligt Egetenmeyrs argumentation en *andra* hänvisning till honom som barbar i Sidonius vilket min egen analys bara till viss del visar på. Att barbar och kättare inte sker i en likadan diskurs är tydligt. Vad som istället tycks ske i Sidonius brevsamling, och till mindre del hos de andra två, är att en *Andre* omarbetas för att bättre passa in som motpol till den egna identiteten. Eftersom identitet alltid är

konstituerad i olikheter kräver den gallo-romerska aristokratiska identitetens nyare, kristna, innehåll en reviderad *Andra*. Detta är något som brevsamlingarna direkt är delaktiga i att skapa. I denna aspekt är ironiskt nog Sidonius den som tydligast framstår som skaparen av en kristen identitet. Han är mån om att skydda den mer klassiska kulturella identiteten men inte ens han kan stå oberörd av de förändringarna som sker under 400-talet. De kristna diskurserna hjälper att skapa en identitet allt mer baserad på en kristen form av identifikation som då kräver en ny form av *Andre*. Hos varken honom eller någon av de andra två betyder det likväl att det romerska är av mindre vikt. Det kristna och det romerska samlever fortfarande hos dessa tre aristokrater.

Avhandlingens syfte har varit att undersöka den relationella/binära identiteten i förhållande till den gallo-romerska aristokratiska identiteten. Jag hoppas att jag har kunnat visa på hur denna form av identifikation utgör en intressant utgångspunkt för att bättre kunna förstå detta förhållande generellt och den gallo-romerska identiteten mer specifikt. Den period av förändring som dessa samtida författare levtt igenom har tydliga effekter på den egna identiteten. Samtidigt finns det mycket som fortfarande återstår för framtida forskning. Inte minst i att förstå den sammansatta identitet vars binära aspekt har undersökts här. Andra utgångspunkter än den binära är högst relevanta för framtida forskning. Ruricius specifikt har mycket mer att säga. Än mer kan man fråga vad den skift från de kulturella romerska diskurserna betyder för den gallo-romerska identiteten. Är det ett bevis på dess minskade vikt i en ny värld eller är den tydligare kristna identiteten ett bevis på att det romerska lever vidare?

7 Litteraturlista

Källor

- Apollinaris, Sidonius (1936), *Poems Letters I-II*, (London: Harvard University Press).
- Apollinaris, Sidonius (1965), *Letters III-IX*, (London: Harvard University Press).
- Avitus, Alcimus Ecdicius (2002), *Letters and selected prose*, (Liverpool: Liverpool University Press).
- Ruricius, Lemovicensis (1999), *Ruricius of Limoges and friends: a collection of letters from visigothic Gaul: letters of Ruricius of Limoges, Caesarius of Arles, Euphrasius of Clermont, Faustus of Riez, Graecus of Marseilles, Paulinus of Bordeaux, Sedatus of Nimes, Sidonius Apollinaris, Taurentius and Victorinus of Fréjus*, (Liverpool: Liverpool University Press).

Litteratur

- Bailey, Lisa K. (2020), 'Sidonius and Religion', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 261–275.
- Brown, Peter (2012), *Through the Eye of a Needle – Wealth, the Fall of Rome, and the Making of Christianity in the West, 350–550 AD*, (Princeton: Princeton University Press).
- Bryman, Alan (2016), *Social Research Methods*, 5. uppl., (Oxford: Oxford University Press).
- Chronopoulos, Tina (2020), 'Glossing Sidonius in the Middle Ages and the Renaissance', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 643–664.
- Drinkwater, John och Hugh Elton (red.) (1992), *Fifth-Century Gaul: A Crisis of Identity?*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Egetenmeyr, Veronika (2020), 'Sidonius Apollinaris's Use of the Term *Barbarus*: An Introduction', i Matthias Friedrich och James M. Harland (red.) *Interrogating the 'Germanic'*, (Berlin: De Gruyter), s. 145–165.
- Fögen, Thorsten (2018), 'Ancient Approaches to Letter-Writing and the Configuration of Communities through Epistles', i Paola Ceccarelli, Lutz Doering, Thorsten Fögen och Ingo Gildenhard (red.) *Letters and Communities: Studies in the Socio-Political Dimensions of Ancient Epistolography*, (Oxford: Oxford University Press), s. 43–80.

- Gibson, Roy (2012), 'On the Nature of Ancient Letter Collections', *The Journal of Roman Studies*, (102), s. 56–78.
- Gibson, Roy och A. D. Morrison (2007), 'Introduction: What is a Letter?', i Ruth Morello och A.D. Morrison (red.) *Ancient Letters: Classical and Late Antique Epistolography*, (Oxford: Oxford University Press), s. 1–16.
- Goffart, Walter (1980), *Barbarians and Romans, A.D. 418–584: The Techniques of Accommodation*, (Princeton: Princeton University Press).
- Goffart, Walter (2006), 'The barbarians in late antiquity and how they were accommodated in the West', i Thomas F.X. Noble (red.) *From Roman provinces to medieval kingdoms: Rewriting histories*, (London: Routledge), s. 235–261.
- Green, Roger (2020), 'Translating Sidonius', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 618–627.
- Halsall, Guy (2004), 'Gender and the End of Empire', *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, (34:1), s. 17–39.
- Halsall, Guy (2007), *Barbarian Migrations and the Roman West 376-568*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Halsall, Guy (2018), 'Transformations of Romanness: The northern Gallic case', i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 41–57.
- Harris, Jill (1994), *Sidonius Apollinaris and the Fall of Rome AD 407–485*, (Oxford: Clarendon Press).
- Heinzelmann, M. (1992), 'The 'affair' of Hilary of Arles (445) and Gallo-Roman identity in the fifth century', i John Drinkwater och Hugh Elton (red.) *Fifth-Century Gaul: A Crisis of Identity?*, (Cambridge: Cambridge University Press), s. 239–251.
- Hen, Yitzhak (2018), 'Compelling and intense: The Christian transformation of Romanness', i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 59–67.

- Kelly, Gavin (2020), 'Dating the Works of Sidonius', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 166–194.
- Kelly, Gavin och Joop van Waarden (2020), 'Introduction', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 1–9.
- Kennell, Stefanie A.H. (2019), 'The Letter Collection of Ennodius of Pavia', i Christina Signo, Bradley K. Storin och Edward J. Watts (red.) *Late Antique Letter Collections – A Critical Introduction and Reference Guide*, (Oakland: University of California Press), s. 369–383.
- Kulikowski, Michael (2020), 'Sidonius' Political World', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 197–213.
- Laclau, Ernesto och Chantal Mouffe (2008), *Hegemonin och den socialistiska strategin* [Översättning: Carl-Michael Edenborg; Inledning: Klas Gustavsson], (Göteborg: Glänta).
- Mathisen, Ralph W. (1993), *Roman Aristocrats in Barbarian Gaul – Strategies for Survival in an Age of Transition*, (Austin: University of Texas Press).
- Mathisen, Ralph W. (1999), *Ruricius of Limoges and Friends – A Collection of Letters from Visigothic Gaul: Translated with introduction, commentary and notes by Ralph W. Mathisen*, (Liverpool: Liverpool University Press).
- Mathisen, Ralph W. (2001), 'The Letters of Ruricius of Limoges and the Passage from Roman to Frankish Gaul', i Ralph W. Mathisen och Danuta Shanzer (red.) *Society and Culture in Late Antique Gaul – Revisiting the Sources*, (Aldershot: Ashgate), s. 101–115.
- Mathisen, Ralph W. (2003), *People, Personal Expression, and Social Relations in Late Antiquity, Volume 1 – Translated Texts from Gaul and Western Europe*, (Michigan: University of Michigan Press).
- Mathisen, Ralph W. (2018), '“Roman identity” in Late Antiquity, with special attention to Gaul', i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 255–273.

- Mathisen, Ralph W. (2019), 'The Letter Collection of Ruricius of Limoges', i Christina Sogno, Bradley K. Storin och Edward J. Watts (red.) *Late Antique Letter Collections – A Critical Introduction and Reference Guide*, (Oakland: University of California Press), s. 337–356.
- Mathisen, Ralph W. (2020a), 'Sidonius' People', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 29–75.
- Mathisen, Ralph W. (2020b), 'A Prosopography of Sidonius', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 76–154.
- Mathisen, Ralph W. (2020c), 'Sidonius' Earliest Reception and Distribution', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 631–642.
- Matthews, John (1990), *Western Aristocracies and Imperial Court A.D. 364–425*, (Oxford: Clarendon Press).
- McCarthy, Brendan (2019), 'The Letter Collection of Avitus of Vienne', i Christina Sogno, Bradley K. Storin och Edward J. Watts (red.) *Late Antique Letter Collections – A Critical Introduction and Reference Guide*, (Oakland: University of California Press), s. 357–368.
- Mratschek, Sigrid (2020a), 'Sidonius' Social World', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 214–236.
- Mratschek, Sigrid (2020b), 'Creating Culture and Presenting the Self in Sidonius', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 237–260.
- Nilsson Hammar, Anna (2018), 'Diskursanalys', i Martin Gustavsson och Yvonne Svanström (red.) *Metod: Guide för historiska studier*, (Lund: Studentlitteratur), s. 133–145.
- Nobel, Thomas F.X. (2006), 'Introduction: Romans, barbarians, and the transformation of the roman empire', i Thomas F.X. Noble (red.) *From Roman provinces to medieval kingdoms: Rewriting histories*, (London: Routledge), s. 1–22.
- Pinto, Otávio L.V. (2020), 'What Can Cultural Anthropology Do for Medievalists? A Methodological Discussion of Ethnicity Applied to Late Antique and Early Medieval

- History’, i Matthias Friedrich och James M. Harland (red.) *Interrogating the ‘Germanic’*, (Berlin: De Gruyter), s. 111–126.
- Pohl, Walter (1998), ‘Introduction: Strategies of distinction’, i Walter Pohl och Helmut Reimitz (red.) *Strategies of Distinction – The Construction of Ethnic Communities, 300-800*, (Leiden: Brill), s. 1–15.
- Pohl, Walter (2013), ‘Christian and Barbarian Identities in the Early Medieval West: Introduction’, i Walter Pohl och Gerda Heydemann (red.) *Post-Roman Transitions – Christian and Barbarian Identities in the Early Medieval West*, (Turnhout: Brepols Publishers), s. 1–46.
- Pohl, Walter (2015), ‘Comparing Communities – The Limits of Typology’, *History and Anthropology*, (26:1), s. 18–35.
- Pohl, Walter (2018), ‘Introduction: Early medieval Romanness – a multiple identity’, i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 3–40.
- Shane Bjornlie, M. (2018), ‘Romans, barbarians and provincials in the *Res Gestae* of Ammianus Marcellinus’, i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 71–90.
- Shanzer, Danuta (2001), ‘Bishops, Letters, Fast, Food, and Feast in Later Roman Gaul’, i Ralph W. Mathisen and Danuta Shanzer (red.) *Society and Culture in Late Antique Gaul – Revisiting the Sources*, (Aldershot: Ashgate), s. 217–238.
- Shanzer, Danuta och Ian Wood (2002), *Avitus of Vienne – Letters and Selected Prose: Translated with an introduction and notes by Danuta Shanzer and Ian Wood*, (Liverpool: Liverpool University Press).
- Sogno, Christiana, Bradley K. Storin och Edward J. Watts (2019), ‘Introduction: Greek and Latin Epistolography and Epistolary Collections in Late Antiquity’, i Christina Signo, Bradley K. Storin och Edward J. Watts (red.) *Late Antique Letter Collections – A Critical Introduction and Reference Guide*, (Oakland: University of California Press), s. 1–10.
- Wæver, O. (2002), ‘Identity, communities and foreign policy: discourse analysis as foreign policy theory’, i Lene Hansen och Ole Wæver (red.) *European Integration and National Identity – The challenge of the Nordic states*, (London: Routledge), s. 20–49.

- Wood, Ian (2011), 'The Term 'Barbarus' in Fifth-, Sixth-, and Seventh-Century Gaul', *Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik*, (41), s. 39–50.
- Wood, Ian (2006), 'Defining the Franks: Frankish origins in early medieval historiography', i Thomas F.X. Noble (red.) *From Roman provinces to medieval kingdoms: Rewriting histories*, (London: Routledge), s. 110–119.
- Wood, Ian (2018a), 'Roman barbarians in the Burgundian province', i Walter Pohl, Clemens Gantner, Cinzia Grifoni och Marianne Pollheimer-Mohaupt (red.) *Transformation of Romanness – Early Medieval Regions and Identities*, (Berlin: De Gruyter), s. 275–288.
- Wood, Ian (2018b), *The Transformation of the Roman West*, (Leeds: Arc Humanitarian Press).
- Woolf, Greg (1998), *Becoming Roman – The Origins of Provincial Civilization in Gaul*, (Cambridge: Cambridge University Press).
- Wyman, Patrick (2016), 'Letters, mobility, and the fall of the Roman Empire', *USC University of California Digital Library*, Online: <http://digitallibrary.usc.edu/cdm/ref/collection/p15799coll40/id/277693> (senast besökt: 04/01/2021).
- Van Waarden, Joop (2020), 'Sidonius' Bibliography in Photo Negative', i Gavin Kelly och Joop van Waarden (red.) *The Edinburgh Companion to Sidonius Apollinaris*, (Edinburgh: Edinburgh University Press), s. 13–28.